

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Retorisk gudstjänst

En språklig-retorisk studie av en gudstjänst i Saronkyrkan

Erik Winerö

D-UPPSATS, 16 poäng
Svenska språket
Ht 2007
Handledare: Barbro Wallgren Hemlin

Sammanfattning

I denna uppsats görs en retorisk analys av en gudstjänst. Utgångspunkten är att en gudstjänst kan utgöras av en retorisk enhet och att dess olika delmoment, vart och ett, och tillsammans kan ses som argumenterande för en eller flera teser. De olika gudstjänstmomenten avser i sin tur alla inslag i gudstjänsten med allt från instrumental inledningsmusik till predikan och bön. Dessa moment har sedan analyserats utifrån den klassiska retorikens två triader *ethos*, *logos*, *pathos* och *delectare*, *docere*, *movere*. De frågor som ställs är *vad* gudstjänsten försöker övertyga om och *hur* den sedan gör det.

Den gudstjänst som analyseras har temat ”Jesus verklig frälsare” och är en gudstjänst anpassad för ovana kyrkobesökare. Gudstjänsten ingick i en serie gudstjänster med titeln ”60 minuter gudstjänst” vilka alla genomfördes i Saronkyrkan i Göteborg under våren 2004. Anledningen till valet av gudstjänst var ett antagande om att en gudstjänst inriktad mot ovana kyrkobesökare skulle vara mer tydlig retorisk.

Den explicita tesen, som man genom gudstjänsten argumenterade för, var att Jesus är verklig frälsare. Med denna tes följde dock även den mer implicita, om än övergripande, tesen om att man bör ta ställning till Gud. Den modell för retorisk analys som också prövas genom uppsatsen visade att gudstjänstens alla delmoment i hög grad uppfyllde de klassiska retoriska plikterna och även disponerade dem efter den klassiska retorikens rekommendationer. Även språket var i viss mån anpassat till målgruppen, men det främst genom att man inte så mycket förutsatte en tidigare kunskap om kristen tro. Musikens funktion i gudstjänsten var främst att underbygga den muntliga argumentationen, men var även i viss mån också förklarande.

Även om det inte låg i syftet med uppsatsen visar ändå resultatet att man med gudstjänsten visserligen inte riktigt nådde ut till den tänkta målgruppen, men att man ändå lyckades ganska väl med att övertyga. På det retoriska planet var det alltså en lyckad gudstjänst.

Innehållsförteckning

1. Inledning och syfte	1
2. Vad är retorik?	3
3. Vad är en gudstjänst?	5
3.1. Predikan	6
3.2. Musik i gudstjänst	8
4. Gudstjänstens retoriska behov	9
5. Tidigare och pågående forskning	11
6. Teori, material och metod	13
6.1. Teori	13
6.2. Material	16
6.2.1. <i>Saronkyrkan</i>	16
6.2.2. <i>60-minuter gudstjänst</i>	17
6.3. Metod	19
6.3.1. <i>Tes, argument och slutsats</i>	19
6.3.2. <i>Ethos, logos och pathos</i>	20
6.3.3. <i>Delectare, docere och movere</i>	23
6.4. Analysmodell och arbetsmetod	24
7. Resultat	27
7.1. Gudstjänstens moment	27
7.1.1. <i>Gudstjänstmoment 1 – Instrumental musik</i>	28
7.1.2. <i>Gudstjänstmoment 2 – Välkommen</i>	38
7.1.3. <i>Gudstjänstmoment 3</i> – <i>Gemensam sång – I Kristus själv</i>	32

7.1.4. Gudstjänstmoment 4 – Film	34
7.1.5. Gudstjänstmoment 5 – Sång – Det vackraste	35
7.1.6. Gudstjänstmoment 6 – Predikan	36
7.1.7. Gudstjänstmoment 7 – Instrumental musik	40
7.1.8. Gudstjänstmoment 8 – Gemensam Sång – Kom med din härlighet	41
7.1.9. Gudstjänstmoment 9 – Bön	41
7.1.10. Gudstjänstmoment 10 – Sång – My redeemer	43
7.1.11. Gudstjänstmoment 11 – Avslutning och välsignelse	43
7.2. Resultat från lapparna	44
8. Slutsats	46
9. Reflektion och diskussion	48
Litteraturförteckning	51
Appendix	54

1. Inledning och syfte

Idag består Svenska kyrkan av ungefär 2500 församlingar. Motsvarande siffra inom frikyrkorörelsen är omkring 1500. I var och en av alla dessa församlingar firar man gudstjänst bortåt 70 gånger per år. Det gör totalt ca 280 000 gudstjänster per år. Om man därpå skulle göra en uppskattning av antalet gudstjänstbesökare i svenska kyrkor skulle det troligtvis röra sig om tiotals miljoner. Detta gör att företeelsen gudstjänst måste ses som en mycket stor genre.

Att fira gudstjänst handlar främst om att ära och tillbedja Gud, men det handlar även till stor del om att förmedla eller ta emot ett budskap. I det avseendet är gudstjänsten i allra högsta grad en kommunikationssituation där gudstjänstvärd, predikant, musiker etc. är avsändare och gudstjänstbesökarna mottagare. Som avsändare gäller det att försöka behaga, undervisa och väcka känslor hos gudstjänstbesökaren. Det gäller att försöka påverka och övertyga.

Syftet med denna uppsats är för det första att pröva en modell för retorisk analys av gudstjänst, för det andra att genom denna analys söka svaren på följande frågor:

1. *Vad* försöker man med gudstjänsten övertyga om?
2. *Hur*, dvs. med vilka medel, försöker man övertyga?

Den andra frågan är dock, för denna uppsats, betydligt mer central än den första. Eftersom retorik i första hand handlar om just *hur* man övertygar blir frågan om *vad* endast nödvändig som utgångspunkt för analysen. Vidare är det min bestämda uppfattning att retorik i första hand handlar om språket, det är därför viktigt att också betona att det är just språket som främst kommer att studeras i uppsatsen.

Den gudstjänst som undersöks är hållen i Saronkyrkan våren 2004. Gudstjänsten ingick i en serie av gudstjänster speciellt utformade för ovana kyrkobesökare. Undersökningsmaterialet utgörs främst av en bandupptagning av denna gudstjänst, samt av en mindre mottagarundersökning och egna anteckningar. Det handlar således om en djupanalys

av en enda gudstjänst, där *inhåll*, *argumentation* och *stil* granskas ur ett retoriskt perspektiv.

Utöver detta är det även min förhoppning att arbetet med denna uppsats skall leda till något som kan vara till hjälp för dem som arbetar med att utforma och genomföra gudstjänster. Vidare är jag också övertygad om att de erfarenheter och de kunskaper som hör samman med denna undersökning i hög grad är applicerbara på i stort sätt alla situationer där man vill presentera ett budskap med hjälp av olika slags aktiviteter som t.ex. bilder, musik och tal. Man får sedan inte heller glömma mottagarperspektivet. En av de största förtjänsterna när man studerar retorik är att det inte bara handlar om hur man själv kan utvecklas som sändare, utan att man dessutom blir mer medveten och kritisk som mottagare. Det här är ett oerhört viktigt perspektiv, framförallt i dagens mediasamhälle. Inte minst är det viktigt att lyssna kritiskt till just religiösa budskap. Religion kan vara ett oerhört kraftfullt maktmedel och felaktigt hanterat kan det ta sig otäcka uttryck. Om därför min uppsats på något sätt väcker medvetenheten hos åtminstone någon eller några anser jag personligen att det kanske vore den största förtjänsten.

I de närmast följande kapitlen kommer de båda huvudbegreppen, retorik (kap. 2) och gudstjänst (kap. 3), att diskuteras. Därefter följer en kort översikt och analys av gudstjänstens retoriska utveckling och nutida behov (Kap. 4) samt ett kapitel om tidigare och pågående forskning inom området. Efter detta följer en genomgång av teori, material och metod (kap. 6). I kapitel 7 presenteras resultaten av undersökningen och i det åttonde en slutsats och slutligen, i det nionde, en kort reflektion och diskussion. Längst bak finns en litteraturlista samt ett appendix med den analyserade gudstjänsten i transkriberad form.

Jag vill redan inledningsvis tacka Saronförsamlingen, och då främst Carina Cederborg och Joakim Hagerius samt alla andra i den gudstjänstgrupp som låg bakom ”60-minuter gudstjänst” under våren 2004. Utan deras hjälp hade denna uppsats inte kunnat skrivas.

2. Vad är retorik?

Ordet *retorik* kommer från grekiskans *rhetorike* som i sin tur är en avledning av ordet *rhetor*, vilket betyder *talare*. Första gången begreppet användes var sannolikt i kretsen kring Sokrates (ca 470–399 f.Kr.). I skrift förekommer det så vitt vi vet första gången i Platons dialog *Gorgias*, författad ca 385 f.Kr. Platon (427–347 f.Kr.) använde ordet i en starkt negativ mening om tal som i första hand försöker vara sannolikt, i andra hand sant. Enligt Aristoteles¹ (384–322 f.Kr.) är det dock två personer, Korax och Tisias, som tillskrivs själva upptäckten av retoriken. Enligt historien hade upprättandet av en demokrati på Sicilien under 400-talet f.Kr. lett till en livlig debatt gällande vem som ägde vad, framförallt i markfrågor. Vad Korax och Tisias, enligt Aristoteles, gjorde var att observera olika talare, varpå de skrev ner vad som visade sig vara effektivt när man talade inför publik. Just Aristoteles var också en av de första som försökte definiera begreppet *retorik*:²

Låt retorik beskrivas som förmågan att i varje enskilt fall urskilja de tillgängliga medlen för att övertyga. (1355a)

Det handlar alltså, enligt Aristoteles, om att övertyga. Men det bör poängteras att den situation som han talar om är då *en* talare vänder sig till ett *flertal* åhörare.

Att studera retorik blev under antiken snabbt populärt och ämnet behöll sin popularitet och ställning under såväl den romerska eran som medeltiden. Därmed inte sagt att det inte fanns någon kritik mot ämnet. Tvärtom menade många i linje Platons ursprungliga kritik att retoriken var omoralisk, eftersom den var lika användbar och effektiv i goda såväl som i onda syften.

¹ Egentligen enligt Aristoteles *via* Cicero eftersom den skrift i vilken Aristoteles beskriver retorikens historia inte längre finns bevarad. Den är däremot nämnd och i viss mån återberättad av Cicero i verket *Brutus*.

² Egen översättning.

Det var först under 1700-talet, i och med naturvetenskapens fram-marsch, som retoriken till följd av just kritik började förlora sin position vid Europas skolor och universitet. Det som hände var bl.a. att retoriken under romantiken allt mer kom att uppfattas som innehållslös och därmed hamnade i ett sorts motsatsförhållande till förnuftet. Vi kan fortfarande se spår av detta i modernt svenskt språkbruk då man ofta med ordet *retorik* syftar på tal utan något egentligt innehåll. Den förändrade synen ledde med tiden till att ämnet alltmer försvann från skolornas scheman.

Efter andra världskriget började dock åter intresset för den gamla konsten att växa. En av anledningarna var att man under kriget hade bevittnat vilket enormt genomslag propaganda kunde ha, vidare började man inom de humanistiska vetenskaperna inse retorikens förtjänster som analytiskt verktyg. För retoriken öppnade det senare upp en helt ny arena. Idag är det inte ovanligt att forskare inom så vitt skilda områden som psykologi, litteraturvetenskap, kommunikationsvetenskap, juridik, filosofi, psykologi som språkvetenskap m.m. använder sig av retoriska analysmetoder.

Utifrån denna senare utveckling har även begreppet i en mening även förändrats. Från att tidigare främst ha handlat om situationer där en talare vänder sig till flera lyssnare i syftet att övertyga har det allt mer övergått till att handla om övertygande kommunikation i allmänhet. Idag kan man därför egentligen tala om två sorters retorikdefinitioner. En där man definierar den klassiska retoriken såsom den formulerades redan av Aristoteles, och en där man visserligen anammar den klassiska retorikens grundprinciper, men väljer att applicera dessa på i stort all form av kommunikation som har ett övertygande syfte (se vidare 5.1). Denna uppsats tar sin utgångspunkt i det senare synsättet. Men oavsett vilken retoriksyn man än sluter sig till sig av är själva grunddefinitionen i sig gemensam – retorik är läran om konsten att övertyga.³

³ För mer omfattande framställningar om vad retorik är hänvisas till t.ex. Rydstedt 1993, Kennedy 1994, Cassirer 1997 och Johannesson 2003.

3. Vad är en gudstjänst?

Med ordet *gudstjänst* avses vanligtvis en organiserad tillbedjan av en eller flera gudar. Begreppet är inte knutet till någon specifik trosinriktning, men i denna uppsats kommer det att användas specifikt om den kristna gudstjänsten.

Inom kristendomen har gudstjänsten alltid spelat en viktig roll, även om utformningen av den genom åren har varit synnerligen varierande. Det kristna gudstjänstfirandet har sitt ursprung i den judiska gudstjänsten, där det centrala var läsningen av de heliga skrifterna och utläggningen av dessa. Genom århundradena har man inom kristendomen sedan tillfogat olika moment i form av exempelvis bön och sakrament. Skillnader mellan olika kristna inriktningar och traditioner visar sig bl.a. i att man lägger varierande vikt vid de olika momenten. Det är dessutom viktigt att framhålla att en gudstjänst inte endast handlar om olika sorters framträdanden, det handlar lika mycket om gudstjänstbesökarens roll. Det som skapar en gudstjänst är samspelet mellan det som *framförs* och det som gudstjänstbesökaren *upplever*, något i sin tur är avhängigt dennes förkunskaper, referensramar och förväntningar och inte minst dennes föreställningar om Gud (Sundqvist 2005:25). Det vetenskapliga studiet av den kristna gudstjänsten kallas *liturgik* eller *liturgivetenskap*, men det är då främst studiet av gudstjänsten och innebörden i dess moment som studeras ur religiösa och psykologiska aspekter, inte språket.

Den vanligaste uppfattningen är att predikan är gudstjänstens mest centrala moment (se t.ex. Ingebrand 1973, Forslund 1993, Jarl Kerzar 1996 och Wallgren Hemlin 1997). Predikan är också den del i gudstjänsten som oftast varit i fokus för språkliga och retoriska studier. I det följande ges därför en lite noggrannare definition av vad predikan är samt, avslutningsvis, en kort förklaring till musiken roll i gudstjänsten.⁴

⁴ För mer omfattande framställningar om vad en gudstjänst är hänvisas till t.ex. Jungman & Mauritsson, 1981 och Martling, 1992.

3.1. Predikan

Den kristna predikans historia sträcker sig över nästan 2000 år. Under denna tid har den spridits över hela världen och utvecklats utefter skiftande förutsättningar och uppgifter. Att ge en heltäckande definition av vad predikan är ter sig därför mycket svårt. Den definition jag utgår ifrån bör därför främst ses som ett uttryck för den syn som jag uppfattar rådande i det sammanhang som undersöks i uppsatsen.⁵ Själva definitionen är tagen från Wallgren Hemlin (1997:23–25), som menar att det som konstituerar predikan är att den är *retorisk, muntlig, liturgisk, exegetisk* och *profetisk*.

Att predikan är *retorisk* innebär att den har till syfte att övertyga. Dessutom är predikans historia tätt sammanlänkad med retorikens. Efter det romerska rikets upplösning var det i mångt och mycket kyrkans intresse för retoriken som bidrog till att ämnet under medeltiden behöll sin ställning vid Europas universitet. Flertalet av kyrkohistoriens mest betydelsefulla personer var också mycket kunniga retoriker. Den kanske främste var Augustinus (354–420), som själv både studerade och undervisade i retorik fram till sin omvändelse. Retorikens betydelse vid predikan har dessutom resulterat i att predikokonsten blivit en egen retorisk vetenskapsgren – *homiletiken*.

Att predikan är *muntlig* innebär att den talas, den bör inte läsas. Inom kristendomen har man alltid lagt stor vikt vid det talade ordet. Enligt Första Mosebok skapar Gud världen genom just sitt ord (1 Mos 1:6–31) och i inledningen till Johannesevangeliet sägs det uttryckligen att ordet är Gud, och att det blev till människa i Jesus Kristus (Joh 1:1–18). Bibelns vikt vid det muntliga förstärks ytterligare om man ser till de bibliska språken.⁶ I både hebreiska och grekiska skiljer man nämligen tydligt på *skrivet* och *talat* ord. I hebreiskan betecknar ordet *dabar* det *talade* ordet, men det kan även översättas med *händelse*. Förklaringen bakom den dubbla semantiken är att det talade ordet alltid sågs en händelse i tiden, vilket aldrig kan sägas om det skrivna. I grekiskan är det motsvarande ordet *logos*, som även kan översättas med *medvetande*. Orsaken är då den antika uppfattningen om att det är först när en

⁵ För fler definitioner se t.ex. Eldebo 2005 sid. 29–38.

⁶ Bibeln är skriven på främst två språk (några delar av Psaltaren och Daniels bok är även skrivna på ett tredje språk, arameiska), Gamla testamentet på en äldre form av hebreiska och Nya testamentet på en äldre form av grekiska.

människa har skapat sig ett tecken för något som det kan existera i medvetandet. Det är egentligen detta tecken som betecknas som *logos* (om *logos* se vidare 7.1.). Ur en biblisk aspekt är det därför naturligt att tänka på det *talade ordet* som såväl en skapande händelse i nuet som ett gudomligt medvetande.

De tre sista delarna i definitionen, den liturgiska, den exegetiska och den profetiska hämtar Wallgren Hemlin (1997:25) från Yngve Brilioths ”Predikans historia” ([1945] 1962:7–9). Att predikan är *liturgisk* innebär att den hör hemma i en gudstjänst. Att predikan är *exegetisk* innebär att den alltid har som uppgift att utlägga och förklara en bibeltext. Om man inte utgår från en bibeltext är det således inte heller frågan om en predikan. Att predikan slutligen är *profetisk* innebär att bibeltexten måste appliceras på en situation, dvs. den måste säga något till lyssnarna som berör nuet eller framtiden.

En predikan kan vara utformad på många olika sätt. Det vanligaste är att en predikant håller ett sammanhållet tal, men det förekommer också att två eller fler predikanter delar på förkunnelsen. Vanligtvis hålls predikan av en präst eller pastor⁷ men det förekommer undantag, framförallt inom frikyrkan. Även längden på predikan kan variera mycket. Det går dock att urskilja vissa mönster inom olika samfund. I exempelvis Svenska kyrkan varar predikan oftast i ca 8–12 minuter, medan den i Svenska Missionskyrkan varar i ungefär 16–22 minuter. I Evangeliska frikyrkan predikar man i minst 20–30 minuter och inom pingströrelsen predikas det ofta i över 45 minuter (Eldebo 2005:72).⁸

⁷ Titlarna *präst* och *pastor* används med skiftande innebörd inom olika kristna rörelser och länder. Ordet *präst* kommer från grekiskans *presbyteros* och betyder egentligen *den äldste*, syftande på de äldste som enligt Bibeln ledde de kristna församlingarna (se t.ex. Apg 14:23, Tit 1:5 eller 1 Pet 5:1). Ordet *pastor* kommer från latinets *pa'sco* som betyder *föra i bet* och syftar på en sorts herderoll. Globalt sett används främst prästtiteln inom katolicismen och pastor titeln inom protestantismen. I Sverige används dock prästtiteln även inom Svenska kyrkan och pastor titeln främst inom frikyrkan.

⁸ För mer omfattande framställningar om vad predikan är hänvisas till t.ex. Hammar 1985, Buttrick 1988 samt Eldebo 1995 och 2005.

3.2. Musiken

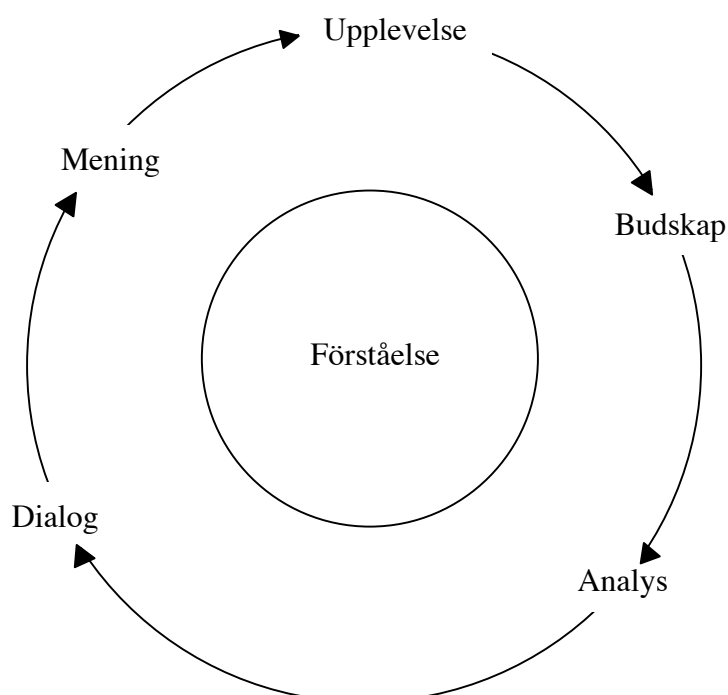
Musik har genom historien varit ett framträdande moment i alla former av religiös tillbedjan, inte minst inom kristendomen. Genom historien har dock företrädare för kyrkomusik ofta hamnat i konflikt med teologins företrädare. Dessa debatter till trots har det ändå genom åren formulerats förvånansvärt lite i skrift om förhållandet mellan musik och teologi (Håkansson 2006:9).

Ursprungligen tilläts inga instrument i kyrkan, eventuella sånger sjöngs a cappella (Jungman [1959] 1980:124), med tiden har dock ackompanjemang av instrument blivit en viktig del av gudstjänsten. Det instrument som otvivelaktligen är det mest förknippade med kyrkan är orgeln. Orsaken är att orgeln var det mest lämpade instrument för medeltidens stora kyrkor. Det som alltså först var en praktisk lösning har, som med så mycket annat, blivit en tradition. I kyrkan är det egentligen först mot slutet av 1900-talet som andra instrument på allvar börjat konkurrera om utrymmet. Denna utveckling märks kanske allra tydligast inom frikyrkan där det numera i gudstjänsten inte är ovanligt med såväl gitarr, bas, klaviatur och trummor m.m.

När man i dag talar om sjungna sånger i gudstjänster är det främst tre olika varianter som avses – *psalmsång*, *lovsång* och *solosång*. Med *psalmsång* åsyftas sånger som framförs unisont från en officiell psalmbok, medan begreppet *lovsång* syftar på ofta nyare låtar som inte ingår i en bestämd kanon. Det är dock lätt hänt att en viss förvirring uppstår kring dessa två begrepp, framförallt då man inom Svenska kyrkan talar om psalmsång som lovsång. Eftersom det i denna uppsats görs en undersökning av en gudstjänst i frikyrkan är det dock relevant att främst använda sig av en musikterminologi som används där, och när man inom frikyrkan talar om *lovsång* avses en mer specifik genre. Genren utmärks av korta sånger med repetitiva texter vars innehåll ofta är tydligt tillbedjande. Musiken är vanligtvis uppbyggd med enkla harmonier, till skillnad från vanliga psalmer som inte sällan är mer musikaliskt komplicerade. Ofta uppfattas lovsången som modernare än vanlig psalmsång. Det ges t.ex. ut stora mängder av lovsångsskivor, framförallt i USA. Den egentliga skillnaden mellan psalmsång och lovsång bör dock främst ses som skillnader i musikaliska trender, i grund och botten är det samma sak. Den tredje kategorin, *solosång*, avser slutligen sånger som framförs av en solist eller grupp där gudstjänstbesökarna, till skillnad från psalmsången och lovsången, främst lyssnar.

Genom historien har musiken i gudstjänsten alltid haft som uppgift att skapa och förstärka stämningar. Exempelvis framhöll redan Martin Luther musikens förmåga att förstärka budskapet i en predikan för honom var detta rent utav musikens främsta uppgift (2002:55).

När det gäller att analysera musiken ur ett mer språkligt-retoriskt perspektiv uppstår dock givetvis en del problem. För att göra det hela hanterligt har jag därför valt att enbart uttala mig generellt om musiken. Skall man ändå säga något om mitt förhållningssätt så kan det illustreras som en didaktisk cirkel.⁹

Min utgångspunkt har varit att det är upplevelsen som kan leda till frågor om musikens budskap, frågorna kan sedan övergå i en analys. Analysen kan därefter diskuteras med andra. Denna dialog kan sedan fungera meningsskapande och leda fram till nya upplevelser och ett fortsatt sökande efter förståelse.

Min utgångspunkt är således att musiken skapar ett meningssökande hos gudstjänstbesökanden, där denne söker förståelse för musiken i det sammanhang som råder. Målet hos de som genomför gudstjänsten blir därmed att välja ut och framföra musik som gudstjänstbesökaren kan ta till sig och sedan relatera till gudstjänstens tes.

⁹ För mer om detta se bl.a. Selander, Sven-Åke: Reflektionens didaktik; om eftertanke, analys och helhetssyn (Lärarhögskolan Malmö 1988).

4. Gudstjänstens retoriska behov

Utgångspunkten för denna uppsats är att gudstjänsten kan ses som en retorisk enhet där samtliga ingående komponenter i idealfallet samverkar för att övertyga. Detta är på intet vis något kontroversiellt påstående. Tvärtom kan man föra resonemanget vidare och hävda att alla religiösa system i en mening är retoriska eftersom de alla handlar om att försöka förmedla religiösa sanningar (Kennedy 1984:158). Det går dock att genom historien se en utveckling där gudstjänstfirandet, och då i synnerhet predikan, har blivit allt mer retoriskt. Ett illustrativt exempel på denna utveckling finner vi i termerna *teocentrisk* (gudscentrerad) och *antropocentrisk* (människocentrerad) predikan. Begreppen används för att beskriva en viss utveckling inom predikans område (se t.ex. Eldebo 2005:29). Den *teocentriska* predikan utgår från något utanför människan, vanligtvis den bibliska texten eller Gud. Huvudfrågan blir då inte *hur* predikan skall nå fram till mottagarna utan *vad* som sägs. Som motsats har vi den *antropocentriska* predikan som istället utgår från människan och vad denna behöver.

Sett till kyrkans historia var det länge den *teocentriska* predikan som var dominerande. Tilltron till predikans funktion var direkt betingat av uppfattningen om att Gud verkade i lyssnaren. Under flera århundraden var dessutom kyrkan i Europa en samhällelig auktoritet som förutsatte att människor trodde på Gud. Gudstro var en kulturell självklarhet. Under 1700-talet och framåt går det dock att skönja början till en förändrad syn på såväl kyrkan, som på Gud och människan, och därigenom även på predikan. Till följd av bl.a. upplysningens nya tankar och omfattande samhällsförändringar började kyrkan se behovet av att också undervisa i predikan, framförallt när man vände sig till människor som inte var kristna (Eldebo 2005:31). Under 1900-talet har vi dessutom sett hur den enskilde individen allt mer har myndighetsförklarats och därmed getts tolkningsföreträde för sitt eget liv, något som lett till att vi idag lever i en s.k. postmodern tidsanda där ingen auktoritet egentligen längre kan tas för given. Det är ifrån dessa nya förutsättningar som den antropocentriska predikan har utvecklats.

Tanken om att kyrkans uttryckssätt måste förändras och anpassas efter skiftande förutsättningar är inte på något sätt ny. Martin Luther lär exempelvis ha sagt att man i framtiden gott kunde bränna alla hans gudstjänst- och predikoböcker. Hans uttalande skall då inte ses som något uttryck för anspråkslöshet. Vad Luther menade var istället att hans skrifter handlade om att vederlägga hindren för evangeliets förkunnelse i hans tid. Han framhöll därför att om man höll fast vid det som sades i en bestämd situation, som om det var en tidlös kristen lära, riskerade man att själv bli ett hinder för evangeliet i en annan situation (Grane 1994:223).

I boken *Ecce Homo* (2000:7–11) ger den före detta ärkebiskopen K.G. Hammar sin analys av evangeliets hinder i dagens Sverige. Han skriver att den främsta frågan för en människa idag troligtvis är *om* Gud finns. Problemet är, menar Hammar, att kyrkan främst har talat om *hur* Gud är och *hur* människans relation till Gud ser ut. Hammar hävdar därför att kyrkan måste förändra sitt sätt att presentera evangeliet och i högre grad anpassa sig till de människor man vill vända sig till, helt i linje med Luthers uppfattning. Även om Hammar i diskussionen inte själv använder begreppet antropocentrisk ligger det sannolikt nära den strävan han efterfrågar. Hammar menar dessutom att den största förändringen bör ske i det språk som kyrkan använder. I sitt avslutande inlägg i den trosdebatt som fördes i Svenska Dagbladet under 2003 skrev han:

Det handlar inte om att byta ut ett felaktigt språk för Gud mot ett riktigt språk för Gud. Det handlar om att byta ut ett tidsbestämt språk, nämligen vår egen tids (DN 19/3 2003).

Hammar får i sammanhanget stå som en frontfigur för de kristna i Sverige som anser att kyrkans sätt att uttrycka sig måste förändras och anpassas efter de förändrade förutsättningar som har kommit med ett allt mer sekulariserat samhälle. Och detta handlar inte minst om ett förändrat språk, såväl i predikan som i den övriga gudstjänsten. Det är därmed även givet att liturgi och språk har självklara beröringspunkter med varandra (Selander 2003:6).

Det i gudstjänsten ursprungliga behovet av att utföra ceremoniella handlingar har alltså utökats till att även allt mer syfta mot att påverka människor. I den meningen kan man hävda att gudstjänsten har blivit allt mer retorisk, eller snarare – att behovet av den retoriskt utformade gudstjänsten ur ett kristet perspektiv har ökat.

5. Tidigare och pågående forskning

Det här kapitlet skulle kunna formuleras mycket kort. Publicerad forskning inom det område som den här uppsatsen behandlar är nämligen mer än bristfällig, den är obefintlig! Det enda mig veterligen existerande projektet är ett där Barbro Wallgren Hemlin likt mig analyserar gudstjänster som retoriska enheter. Hennes forskning är dock under arbete och än så länge finns inga resultat utgivna eller publicerade. Skall man därför säga något om tidigare och pågående forskning måste man därför fokusera på angränsande vetenskapsområden. Om vi således ser till denna uppsats inriktning kan den sägas ligga i skärningspunkten mellan *liturgik* och *retorik*, och ser man till tidigare och pågående forskning inom dessa områden kan man bara säga att den däremot är synnerligen omfattande. Den annars vanligaste kopplingen mellan retorik och liturgik är *homiletik*, och även här är forskningen förhållandevis grundlig.

Homiletik var från början en gren av retoriken (se 3.1.), men med tiden har ämnet glidit ifrån sitt ursprung och bör idag främst ses som en egen fristående vetenskap. Homiletiska studier är därför oftast inte det samma som retoriska predikostudier. Det har dock under senare år genomförts några klassiskt retoriska studier av predikan. I Sverige har vi tre avhandlingar inom området, nämligen Eskil Forslunds *The word of God in Ethiopian tongues. Rhetorical features in the Ethiopian Evangelical Church Mekane Yesus* från 1993, Barbro Wallgren Hemlins *Att övertyga från predikstolen* från 1997 och Helena Jarl Kerzars *Gammalt och nytt i predikospråket – Språklig-stilistisk analys av predikan i Svenska kyrkans radio- och TV-sända högmässor 1938–1984* från 1999.

Dessa fall handlar dock enbart om predikan, inte om gudstjänsten som helhet. Men det finns en del kortare studier, främst i form av vetenskapliga artiklar, som behandlar enskilda delmoment i gudstjänsten språkligt och retoriskt. I en artikel från 1998 visar t.ex. Wallgren Hemlin och Sture Berg på ett samband mellan en predikants *ethos* och valet av hög- respektive lågkyrkliga psalmer (1998:11–33). Några andra artiklar värda att nämnas är dels en där Sören Bolander visar hur en gudstjänst

kan ses som ett drama med början, mitt och slut (Bolander 2001:119–139), och dels en i vilken Rune Larsson visar hur alla moment i en gudstjänst kan innehålla pedagogiska aspekter (Larsson 2002:40–53). Det har också bedrivits ett flertal studier av psykologiska aspekter hos gudstjänstbesökare i Sverige, främst av Ove Wikström. Men inte heller där finns något som egentligen kan kopplas till min undersökning.

Sammanfattningsvis kan det sägas att området är häpnadsväckande utforskat, framförallt eftersom det är möjligt, och inte minst relevant, att utföra retoriska studier på alla former av situationer där man vill presentera ett budskap med hjälp av flera olika slags aktiviteter. Frustrationen över forskningsläget är följaktligen stor, men därmed givet att min egen entusiasm och nyfikenheten över området är desto större.

6. Teori, material och metod

Denna uppsats syfte är för det första att pröva en modell för retorisk analys av en gudstjänst, för det andra att genom denna analys svara på *vad* man i gudstjänsten försöker övertyga om, samt även *hur* man försöker göra detta. I det andra kapitlet gavs därför en kort historisk genomgång av vad retorik är för något, men det är i sammanhanget även relevant att ge en kort bakgrund för den teori som följer med begreppet, och som således har påverkat min metod. Det samma gäller för begreppet *stil*, som visserligen är en del av retoriken, men som också kan ses som en egen gren av språkvetenskapen – *stilistiken*.

I det närmaste följer därför en kort genomgång av den teoribildning som ligger bakom denna undersökning. Efter detta följer en genomgång av undersökningsmaterialet och slutligen en beskrivning av analysmodellen och arbetsmetoden.

6.1. Teori

Att skriva en uppsats ur ett retoriskt perspektiv vid en institution för svenska och nordiska språk är inte helt problemfritt. Det första dilemmat är att retorik är ett synnerligen gränsöverskridande ämne. Att det ändå hör hemma på en språkinstitution beror på att retorikens främsta verktyg är just språket. Därtill kommer den del av retoriken som kallas för *stilistik*, som i sin tur är oundgänglig vid studier av text.

Stil, *elocutio*, är ett centralt begrepp inom retoriken, kanske rent utav det mest centrala. Vad retoriken lyfter fram är medvetenheten kring hur språket och dess olika stilmedel påverkar oss. Men vad som egentligen menas med *stil* är ur ett språkvetenskapligt perspektiv inte helt självklart. Den definition som jag anammar i denna uppsats är den som förespråkas av Peter Cassirer, vilken innebär att *stil* beskrivs som förhållandet mellan *form*, *innehåll* och *effekt* (Cassirer 2003:13). Stil är således för Cassirer i stor utsträckning en upplevelseterm, till skillnad från t.ex. Teleman och Wieselgren (1970:7) och Liljestränd (1993:28), som alla förespråkar en snävare definition. Enligt dem, och då framförallt för

Liljestrand, handlar stilstudier istället främst om förhållandet mellan *form* och *inhåll*. Fördelen med att utesluta upplevelsedimensionen är bl.a. att stilbegreppet blir förhållandevis enkelt att hantera ur forsknings-synpunkt. Nackdelen är att det blir mycket svårt att säga något om språkets funktion, dvs. om hur en text tas emot och uppfattas. Med Cassirers definition blir däremot ”vetenskapligheten” ett problem, eftersom det då krävs en total textbeskrivning, åtminstone om man eftersträvar ett positivistiskt vetenskapsideal. Det är helt enkelt för krävande att utröna vad en text har för effekt på varje enskild mottagare. Här kan man visserligen utvälja ett representativt tvärsnitt av mottagare och dokumentera deras upplevelse. Men risken är ändå att vetenskapsidealet blir styrande. Eller som Cassirer själv uttrycker det:

Låt oss föreställa oss en forskare som bekänner sig till ett strikt naturvetenskapligt-positivistiskt vetenskapsideal. Detta ideal kommer att styra forskarens metod eftersom det föreskriver att alla resultat måste vara verifierbara på statistisk signifikant nivå. En sådan forskare kan då välja endast sådana problem (MÅL) som en sådan metod kan ge svaren till. (Cassirer 1996:30)

Eftersom mina frågor främst handlar om *vad* och *hur* ur ett språkligt-retoriskt perspektiv måste min metod bygga på *observation*, *dokumentation* och *analys*, och dessutom av praktiska skäl på mina egna observationer, dokumentationer och analyser. Metodfrågan som uppkommer är om det är möjligt att göra en helt värdeneutral retorisk analys? Det omedelbara svaret är nej! Däremot är det önskvärt. Vad jag menar är att all forskning inom samhällsvetenskap och humaniora bör sträva efter det objektiva, men med den frustrerande vetskapen om att målet är ouppnåeligt. Det är därför viktigt att i en analys förhålla sig nära och ständigt framhålla den text man studerar. Dvs. det är essentiellt att exemplifiera ur materialet och sedan tydligt argumentera för sina analyser, och således öppna upp analysen för mottagaren. När jag i den här uppsatsen söker mina svar gör jag det därför genom intervjuer men också, och främst, genom introspektion, dvs. genom att gå till mig själv och min egen upplevelse varpå jag därefter i största möjliga mån försöker förklara och motivera vad jag kommer fram till.

En ytterligare förklaring till metodvalet ligger i min egen syn på vad retorik faktiskt är. Sett till historien (se kap. 2) har definitionen av retorik varit i stort sätt konstant. Det har handlat om en situation där en talare riktar sig till många lyssnare i syftet att övertyga. Men efter andra världskriget, i samband med att man allt mer börjat inse retorikens förtjänster som analytiskt verktyg, har begreppet i en mening förändrats.

En person som influerat nya tankegångar är Chaïm Perelman. Han menar att varje språkhandling, om man bortser från matematikens och logikens symbolspråk, ett mått av retorik (Perelman 1969:56). Perelman hävdar att all form av kommunikation egentligen är retorisk. I linje med detta följer tanken att varje argumenterande text konstitueras av den eller dem som texten medvetet eller omedvetet gör anspråk på att rikta sig till. Enligt Perelman är det alltså den föreställda publiken som är mest väsentlig, eftersom det är dennas föreställda medhåll som oftast är det mest avgörande för talaren.¹⁰ Utifrån detta synsätt är det ur ett retoriskt avseende således nödvändigt att använda sig av dels kvalitativa intervjuer och samtal med talaren och dels introspektion eftersom det inte går att göra en undersökning på en tänkt målgrupp. Mitt material visar dessutom på att den faktiska målgruppen skilde sig avsevärt från den tänkta (se 7.2.). Perelmans mer hermeneutiska perspektiv på retorik börjar få allt mer genomslag, men fortfarande är majoriteten av all retorisk forskning gjord ur talarens perspektiv, i synnerlighet när det gäller den homiletiska forskningen. Vikten läggs på predikan och predikanten, inte på predikan och mottagaren.

Det är i sammanhanget intressant att nämna en bibelvers från Romarbrevet som ofta lyfts fram när man inom kyrkan vill argumentera för värdet av den kristna förkunnelsen: ”Så bygger tron på förkunnelsen och förkunnelsen på Kristi ord” (Rom 10:17). Det fångslande i versen är det hermeneutiska perspektiv som man kan finna om man läser den grekiska grundtexten. Det grekiska ordet som har översatts med förkunnelse är *hē akoē*. Ordet har två grundbetydelser. Det kan betyda det som man hör med, dvs. öronen, men det kan också betyda *det som hörs*, exempelvis ett rykte eller en redogörelse. I svenskan kan vi bl.a. finna spår av denna betydelse i ordet *akustik*. Under den tid då Nya testamentet skrevs hade dock begreppet även börjat fungera som en tekniskt term för en proklamation eller en förkunnelse. Det är därför den betydelsen som vanligtvis framhålls vid bibelöversättning. Men det behöver inte innebära att något av ordets grundbetydelser inte finns kvar. Tvärtom skulle man mycket väl även kunna översätta den första delen med: Så bygger tron på det som hörs. Romarbrevets författare, Paulus, lägger därmed vikt vid mottagaren, och jag tror att han även rimligtvis skulle förespråka en forskning som just fokuserar mer på mottagarna och på den predikan som de faktiskt hör. Det nya i den mer hermeneutiska retoriken är alltså egentligen inte alls särskilt nytt, det är tvärtom rent av bibliskt.

¹⁰ Det har också visat sig att många predikanter faktiskt har en felaktig föreställning om åhörarnas förväntningar och behov (Ingebrand 1973:19).

6.2. Material

Undersökningsmaterialet består i huvudsak av egna anteckningar och en bandupptagning av en kvällsgudstjänst i Saronkyrkan söndagen den 27 mars 2004. Mina egna anteckningar berör dessutom, förutom själva gudstjänsten, huvuddelen av det arbete som låg bakom hela den gudstjänstserie som den undersökta gudstjänsten ingick i. Jag har också tagit anteckningar efter att ha samtalat med vänner som följde med mig på gudstjänsten. Slutligen har jag även resultatet från en mindre enkät som delades ut till gudstjänstbesökarna i slutet av den aktuella gudstjänsten (se vidare 7.1.7 och 7.2).

6.2.1. Saronkyrkan

Saronkyrkan drivs av Saronförsamlingen¹¹ som är en del av trossamfundet Evangeliska Frikyrkan i Sverige (EFK). Själva beskriver de sin teologiska inriktning som *evangelikal, missionsinriktad, baptistisk och karismatisk*.

Att den är evangelikal innebär i korthet att man ser Bibeln som Guds uppenbarade ord och därmed trovärdig i allt den lär, samt att man bejakar trosbekännelserna från 300-talet, dvs. den Apostoliska och Nicenska trosbekännelsen. Att den är missionsinriktad innebär att man vill förmedla evangeliet till människor i hela världen. Att den är baptistisk innebär att man döper den som själv bekänner sin tro, dvs. man förespråkar inte barndop i motsats till t.ex. Svenska kyrkan. Det betyder också att man inte har någon särskild ämbetssyn för pastorer utan anser att alla troende som har sin församlings förtroende kan ha en pastoral uppgift.¹² Att den slutligen är karismatisk innebär att man lägger vikt vid tron på den Helige Ande.

Sett till antalet medlemmar (ca 1300) är Saronkyrkan den största evangeliska frikyrkoförsamlingen i Sverige och även, vid sidan om SMYRNA (Pingströrelsen) och Betlehemskyrkan (Missionsförbundet), en av de största frikyrkorna i centrala Göteborg.

¹¹ I sammanhanget kan det vara svårt att skilja på begreppen *kyrka* och *församling*, därav kan man använda *Saronkyrkan* och *Saronförsamlingen* tämligen synonymt.

¹² Det vanligaste är dock att pastorn har en utbildning motsvarande en svensk prästutbildning, dvs. en teol. kand. om 180 poäng. Pastorsutbildning drivs i Sverige främst vid de teologiska högskolorna i Stockholm, Lund och Uppsala.

6.2.2. 60-minuter gudstjänst

I linje med ett traditionellt kristet synsätt vill Saronförsamlingen förmedla och sprida den kristna tron och ”60-minuter gudstjänst” är ett led i den missionstanken. Bakgrunden är föreställningen om att dagens sekulariserade storstadsmänniska ofta inte känner sig hemma i en vanlig gudstjänstmiljö. Ambitionen har därför varit att utforma speciella gudstjänster där man medvetet anpassar både språk och liturgi till en ovan gudstjänstbesökare.

Benämningen *60 minuter gudstjänst* kommer från den ursprungliga ambitionen att alltid genomföra de anpassade gudstjänsterna på en timma, eftersom man hade en uppfattning om att ovana gudstjänstbesökare ofta tyckte att vanliga gudstjänster var långtråkiga. På Saronkyrkans hemsida presenterades ”60-minuter gudstjänst” på följande vis:

60 minuter gudstjänst är utformad så att du som är ovan vid att fira gudstjänst ändå skall kunna känna dig hemma. Gudstjänsten fungerar som en introduktion till den kristna tron och innehåller sång, musik, predikan och andra kreativa inslag som drama och film.

Den första serien av *60-minuter gudstjänst* genomfördes under 2002. Men det visade sig att det främst var de redan troende som kom, man nådde inte helt till den tänkta målgruppen. Målsättningen, att vana gudstjänstbesökare skulle bjuda med sig ovana, hade inte uppfyllts till fullo. Därför valde man under 2003 att en gång i månaden ersätta den vanliga gudstjänsten på söndag förmiddag med *60-minuter gudstjänst*. Tanken var att göra de vanliga gudstjänstbesökarna trygga med den nya formen, vilket i sin tur skulle innebära att de vågade bjuda med sig vänner och bekanta. Efter ett år flyttade man tillbaka konceptet till kvällstid med förhoppningen om fler ovana besökare. Inför våren 2004 valde man också att använda sig av ett övergripande tema för gudstjänsterna. Temat blev ”Jesus”.

Programmet för ”60-minuter gudstjänst” våren 2004 var:

- 1/2 ”Jesus – vanlig människa”
- 29/2 ”Jesus – väldig Gud”
- 28/3 ”Jesus – verklig frälsare”
- 25/4 ”Jesus – vän för evigt”
- 23/5 ”Jesus – vägen vidare”

Samtliga gudstjänster hölls i Saronkyrkan med start klockan 18.00.

I Saronförsamlingen hade man en grupp som arbetade med *60-minuter gudstjänst*. Gruppen bestod under våren 2004 av åtta personer, varav tre var män och fem kvinnor. Gruppen hölls samman av Carina Cederborg som var anställd som gudstjänst- och musikledare i församlingen, samt av Joakim Hagerius som var pastor och församlingsföreståndare. De övriga sex personerna var i 20- till 30-årsåldern och alla medlemmar i församlingen. Deras yrkesbakgrunder bestod av allt från TV-fotograf till förskolelärare. Utöver dessa var även jag med, men då som passiv deltagare. Mitt intryck var att gruppen var harmonisk och att alla oftast fann det personligt stimulerande att arbeta med gudstjänsterna.

Inför en gudstjänst träffades man i regel först en gång ca två veckor före gudstjänstillfället. Först reflekterade man kort över den föregående gudstjänsten (detta givetvis undantaget det första mötet) och gick igenom temat för nästa gudstjänst. Därpå började man ”brainstorma” och bolla idéer om olika gudstjänstmoment. Efter ungefär 45 minuter sammanfattade man vad man hade och påbörjade arbetet med att välja ut och strukturera innehållet. Eftersom de flesta gudstjänstmoment kräver förarbete fick gruppens medlemmar olika ansvarsområden. Ungefär en vecka senare träffades man igen och justerade eventuella gudstjänstscheman m.m. Allt som allt hade man elva möten under våren 2004. Jag var närvarande vid tio av dessa.

Det är den tredje gudstjänsten med rubriken *Jesus – verklig frälsare* som ligger till grund för denna undersökning. Orsaken till att det endast är en gudstjänst som granskas är den kvalitativa ansats som, om flera gudstjänster hade undersökts, inte hade varit möjlig att genomföra inom ramen för en tiopoängsuppsats.

Anledningen att den tredje gudstjänsten valdes ut som analysobjekt var bl.a. dess tema som mer tydligt handlade om ”frälsningen”. Ur ett dramaturgiskt perspektiv kan man därför i förhållande till de övriga fyra gudstjänsterna se den tredje som en sorts peripeti i gudstjänstserien, där de två första gudstjänsterna verkade förberedande och de två efterföljande avrundande. Vidare innehöll den tredje gudstjänsten, som tidigare nämnts, även en mindre mottagarundersökning (se vidare 7.1.7 och 7.27.2). Om man ser till upplägg, stilnivåer och argumentation kan man annars konstatera att samtliga gudstjänster i serien i stor utsträckning var likvärdiga.

6.3. Metod

I centrum för denna undersökning står argumentationen, dvs. försöken att övertyga. Jag har valt att främst rikta in mig på gudstjänstens överordnade tes, samt på de medel som används för att stödja denna. Före en genomgång av analysmodellen och arbetsmetoden krävs dock en diskussion av vissa för analysen centrala begrepp. Till följd av retorikens höga ålder och dess många uttolkare har många av dess begrepp fått ett stort antal, ofta mycket vaga och ibland även vitt skiftande, definitioner. I det följande kommer därför i korthet att förklaras hur vissa termer används i den här uppsatsen. De termer som förklaras är *tes*, *argument* och *slutsats* samt de klassiska retoriska triaderna *ethos*, *logos*, *pathos* och *delectare, docere, movere*.

6.3.1. Tes, argument och slutsats

Det som i denna uppsats avses med tes är ett påstående som står före ett eller flera *argument*, och med *slutsats* det som följer av argumenten. Inom filosofin avser man ofta samma sak med *slutsats* och *tes*. För att finna textens överordnade tes måste man ställa frågan om vad texten vill. I debatterande tidningsartiklar är det vanligt att tesen står i rubriken. Detta kan även sägas vara fallet med den gudstjänst som granskas i den här uppsatsen, dvs. rubriken "Jesus verklig frälsare". Textens syfte är således att övertyga om att tesen är riktig, och det gör den genom argument som talar för tesen. Ett argument är alltså ett påstående som stödjer ett annat, och ett argument som får stöd av ett annat är en tes. Ett påstående kan således aldrig själv utgöra en tes utan endast i relation till ett annat påstående. Exempel:

Tes:	Jesus är verklig frälsare
Argument 1:	Guds son kan frälsa oss
Argument 2:	Jesus är Guds son
Slutsats:	Jesus är verklig frälsare

I det föregående exemplet är alltså tes och slutsats samma sak. Jag menar också att man ur retoriskt perspektiv kan man säga att tesen är det som talaren hävdar och sedan argumenterar för, och att slutsatsen är det som mottagaren kommer fram till. Retorikens allmänna mål blir således att övertyga mottagaren om att tes och slutsats är samma sak.

6.3.2. *Ethos, logos och pathos*

Med *argument* avser man i dagligt tal oftast sakargument vars sannolikhet kan avgöras med hjälp av förnuft, erfarenhet eller logiska sinne. Retoriken räknar dock även med argument, eller snarare bevistyper, som baseras på talarens auktoritet och de känslor som denne kan väcka hos lyssnaren. Den första definitionen av dessa bevistyper finner vi hos Aristoteles som benämner dem *ethos*, *logos*, och *pathos* (1355b–1356a).

Med *ethos* avses enligt Aristoteles talarens förmåga att framstå som pålitlig. Det handlar om att visa på gott förnuft, god moral och om möjligt på ett gott rykte. En av de vanligaste definitionerna av *ethos* är *auktoritetsargument*. De centrala frågorna inför analysen av *ethos* är främst: Avslöjar talaren något av sin personlighet, sin bakgrund eller förhållande till ämnet? Kan det antas att lyssnarna redan känner till föregående om talaren? Med *logos* menar Aristoteles det som man i vardagligt tal avser med *förnuftsargument*, dvs. sådant som väddar till åhörarens intellekt och erfarenhet. Det bör dock i sammanhanget tilläggas att *logos* är ett mycket omdiskuterade begrepp, inte minst inom kyrkan. Som tidigare nämnts (se 3.1) kommer begreppet *logos* från grekiskan och översätts vanligtvis med *ord*. Men det handlar alltså inte om det skrivna ordet (som istället på grekiska heter *grafé*), utan om själva förutsättningen för det mänskliga tänkandet. Det är först när vi sätter ”ord” på saker och ting som de kan bli realiteter i vår tankevärld. Logos handlar således i högsta grad om medvetandet och det är samma ord som t.ex. återfinns i ordet logik. Inom kristen retorik kan man dock finna ett annorlunda förhållande till logosbegreppet. Med utgångspunkt i de predikningar vi finner i Nya testamentet beskriver exempelvis Kennedy (1984) i sin genomgång av argumentationstyperna *logos*, *ethos* och *pathos* den kristna synen på följande sätt:

Logos refers to the logical argument found in the discourse. In classical rhetoric logos is ordinarily regarded as probable arguments, not logical certainty, but Christians came to regard the arguments of Scripture as divinely revealed and thus certain. (s. 15–16)

Ovanstående innebär att när man inom en kristen tankevärld talar om bibelns syn¹³ på förtappelse och straff som argument mot ett klandervärt

¹³ Det är egentligen vanskligt att uttala sig om ”bibelns syn” eftersom det ofta är svårt att utläsa en tydlig sådan. Men för enkelhetens skull väljer jag här att göra en generalisering som jag anser vara i linje med den allmänna uppfattningen.

levnadssätt så ser man detta som något absolut sant och logiskt sammanhängande med tesen – således *logos*. I en sekulariserad värld är sådana argument däremot snarare av ethoskaraktär, dvs. de har sin grund i bibeln som auktoritet, eller av pathoskaraktär i meningen av hot utan logisk giltighet (Wallgren Hemlin 1997:82–83). Eftersom gudstjänsten explicit riktar sig till ovana kyrkobesökare utgår jag i analysen från att en sådan bevistyp uppfattas som ett ethosargument.¹⁴ Om dock en logossyn i linje med den som Kennedy lyfter fram gör sig påtaglig kommer detta att benämnas som *kristet logos*.

De centrala frågorna inför analysen av *logos* är främst: I vilken mån använder sig talaren av fakta och andra former av saklig argumentation? Är eventuella fakta relevanta eller ovidkommande? Hur avancerad är argumenteringen (dvs. tar talaren hänsyn till lyssnarens förkunskaper)? Med pathos avsåg Aristoteles sådant som påverkar lyssnarnas känslor. Beroende på ett tals syfte kunde en talare exempelvis vilja väcka upprördhet, engagemang, hopp, förtvivlan eller längtan. Man talar därför ofta om *pathos* som *känsloargument*. De centrala frågorna inför analysen av *pathos* är främst: Vilka känslor vill talaren väcka? I vilket syfte? Hur går talaren tillväga?

6.3.3. *Delectare, docere och movere*

Vid sidan av *ethos*, *logos* och *pathos* finns det inom den klassiska retoriken ytterligare en triad: *delectare*, *docere* och *movere*. Denna har troligtvis sitt ursprung hos Cicero (106–43 f.Kr). Triaden preciserar en talares tre plikter: att roa och behaga (*delectare*), att undervisa (*docere*), samt att röra, entusiasmera och även att bringa till handling (*movere*).

Enligt de flesta av Ciceros uttolkare är *delectare* sammanlänkat med *ethos*, *docere* med *logos* och *movere* med *pathos*. Tanken är att man behagar främst genom sin karaktär, undervisar genom att vända sig till förnuft och erfarenheter och berör och entusiasmerar genom att spela an på lyssnarens känslor (se t.ex. Karlberg; Mral 1998:31–35 eller Johannesson 2003:19).

Att se förhållandet mellan de båda triaderna på detta sätt fungerar ganska väl på ett teoretiskt plan, men när man försöker tillämpa

¹⁴ I uppsatsen gör jag för enkelhetens skull generaliseringen att en ovan gudstjänstbesökare är en person som inte är troende eller särskilt insatt i kristen tro, något som givetvis inte behöver vara fallet.

modellen i praktiken stöter man på problem. Eftersom det inte råder några vattentäta skott mellan vare sig olika argumenttyper eller olika retoriska plikter förekommer de ofta alla på en gång.

Den klassiska retoriken menar att ett väldisponerat tal är uppbyggt genom att man inleder med en *delecterande* del, fortsätter med en *docerande* och avslutar *moverande*. Följande modell är tagen från Rydstedt (1993:73):

början	etos	behagande	personlig ton
mitten	logos	undervisande	saklig ton
slutet	patos	känslorörande	känslosam ton

Rydstedt framhåller även han att förhållandet mellan de båda triaderna sinsemellan, och uppdelningen av de tre plikterna i sig, är något fyrkantiga, men att de ändå ger en illustrativ och därigenom pedagogisk bild av talarens plikter (1993:41).

6.4. Analysmodell och arbetsmetod

Den klassiska retoriken beskriver arbetet med talet som en process i fem delar.¹⁵

1. Inventio	Inventering och uppfinnande av argument
2. Dispositio	Disposition
3. Elocutio	Språk och stil
4. Memoria	Minnesteknik
5. Actio	Framställningen, själva framförandet.

Eftersom syftet med undersökningen har varit att granska en gudstjänst retoriskt har det således varit viktigt dokumentera hela den process som låg bakom gudstjänsten. Inför varje gudstjänst hade gudstjänstgruppen två möten. Dessa kan också ses som de tre första delarna *inventio*, *dispositio* och *elocutio*, eventuella repetitioner som *memoria* och själva gudstjänsten som *actio*.

Under mötena deltog jag passivt och antecknade olika tillvägagångssätt och idéer. Jag var även närvarande under gudstjänsterna som besökare. Dessutom bjöd jag med mig personer som inte var bekanta vid

¹⁵ Precis som i fallet med talarens tre plikter (*delectare*, *docere* och *movere*) är det troligtvis Cicero som ligger bakom uppdelningen av talets fem delar.

gudstjänstformen. Efter gudstjänsterna samtalande jag med dessa om hur de upplevde gudstjänsten. Sedan antecknade jag i korthet deras och mina egna reaktioner. Gudstjänsterna spelades även in på band, vilka jag sedan lyssnade igenom. Även efter första genomlysningen av dessa skrev jag ner jag mina reaktioner. Den första reaktionen är i sammanhanget viktig, eftersom det är den som kan antas ligga närmast den som de faktiska gudstjänstbesökarna erfor. Problemet med studier av detta slag är att man som forskare går så pass djupt i ett material att man ganska fort lägger märke till saker som man vid en första lyssning eller anblick förbiser. Även om sådana detaljer kan vara intressanta är de ofta inte relevanta, eftersom den faktiska publiken endast upplever gudstjänsten en gång. Fenomenet är något som man inom retoriken tidigt noterade och benämnde som *Lysias princip*.

Efter att ha dokumenterat samtliga *60-minuter gudstjänst* under våren 2004 valde jag ut en som jag skulle rikta in mig på, nämligen den tredje i serien. Därefter transkriberade jag hela gudstjänsten med hjälp av inspelningen, och sedan analyserade jag de olika momenten var för sig, och slutligen som delar i en helhet.¹⁶ Jag utgick ifrån den klassiska retorikens tre argumentationstyper *ethos*, *logos*, och *pathos* samt dess tre plikter *delectare*, *docere* och *movere*.

Utifrån detta tog jag fram en analysmodell där jag placerar gudstjänsten och dess argumenterande delar i ett hierarkiskt system. Modellen har sin grund i den modell som Wallgren Hemlin (1997) använder i sin studie av predikan (sid. 88-93) men den har modifierats för att passa mitt syfte. Tanken är att en gudstjänst byggs upp av olika gudstjänstmoment som i sin tur byggs upp av avsnitt som byggs upp av argument. Utgångspunkten för modellen är att gudstjänsten primärt har syftet att övertyga och att syftet för var och en av de underordnade nivåerna är det samma.

¹⁶ I den mån det varit möjligt har jag i transkriptionen av gudstjänsten försökt att eftersträva ett så naturligt språk som möjligt. Eftersom skrift- och talspråk helst bör skiljas åt måste man i en sådan här undersökning gå en sorts medelväg.

I kortfattad form ser modellen ut så här:

- Nivå 1. Gudstjänsten
Syfte: Övertyga
Medel: Gudstjänstmomenten

- Nivå 2. Gudstjänstmomenten
Syfte: Utgöra konkreta och tillförande delar av gudstjänsten
Medel: Delecterande, docerande el. moverande avsnitt

- Nivå 3. Delecterande, docerande el. moverande avsnitt
Syfte: Bygga upp argumentationen i gudstjänstmomenten
Medel: Ethos-, logos- och pathos argument

- Nivå 4. Ethos-, logos och pathos argument
Syfte: Bygga upp de delecterande, docerande el. moverande avsnitten

Den största fördelen med ovanstående modell är att den tack vare sin hierarkiska uppbyggnad, och många kombinationsmöjligheter mellan kategorierna, kan hantera att flera olika analyskategorier ofta förekommer samtidigt. Den enda egentliga nackdelen är att modellen är ganska tillåtande och att det kan vara svårt att dra gränsen mellan olika analyskategorier. Det kan exempelvis ofta vara svårt att i ett argument avgöra om det är ett pathos- eller ethosargument som är över- respektive underordnat. De gränsdragningar som jag ändå gör grundar sig i mitt eget omdöme.

Eftersom alla nivåerna i min modell handlar om argumentation genom sammanhängande sekvenser som går in och ut i varandra har jag i analysen inte funnit det meningsfullt, eller ens möjligt, att redovisa några absoluta tal. Istället gör jag själv en bedömning där jag avgör vilka plikter, respektive vilka sorts argument som är gällande och eventuellt över- och underordnade.

7. Resultat

Den gudstjänst som analyseras i denna uppsats är uppbyggd av 11 olika moment. Dessa är i tur och ordning, med tiden angiven, följande:

1	18.00	Instrumental musik
2	18.01	Välkommen!
3	18.05	Gemensam sång – I Kristus själv
4	18.09	Film
5	18.17	Sång – Det vackraste
6	18.21	Predikan
7	18.49	Instrumental musik
8	18.52	Gemensam Sång – Kom med din härlighet
9	18.55	Bön
10	18.58	Sång – My redeemer
11	19.01	Avslutning och välsignelse

Sammantaget pågick gudstjänsten i 64 minuter. Några personer valde dessutom att stanna kvar i gudstjänstlokalen för ytterligare reflektion och bön. Under den tiden fortsatte man att spela instrumental musik.

7.1. Gudstjänstens moment

Med *gudstjänstmoment* avses i denna uppsats gudstjänstens olika delar, såsom bl.a. välkomsthälsningar, predikan, musikaliska delmoment och bön. I det följande ges en kronologisk beskrivning och analys av de olika momenten som förekommer i den undersökta gudstjänsten.

7.1.1. Gudstjänstmoment 1 – Instrumental musik¹⁷

Det är givetvis närmast omöjligt att göra en språklig-retorisk argumentationsanalys av ett instrumentalt musikstycke. Men som det första gudstjänstmomentet kan man i allra högsta grad se dess plikt. I första hand anser jag detta vara *delectare*, i andra hand *movere*.

Musikstycket är en instrumental version av *I Kristus själv*, som också är det enda ständigt återkommande musikstycket i gudstjänstserien. Det kan därför ses som en sorts signaturmelodi för konceptet. Eftersom förhoppningen är att gudstjänstbesökarna har varit med på de två föregående gudstjänsterna, och dessutom upplevt dessa som trevliga och lärorika, är det primära syftet med musiken att besökarna skall känna sig trygga. Således handlar det om att *delectare*. Att jag menar att det i andra hand rör sig om *movere* beror på att man med musiken även vill entusiasmera och beröra.

Om man skall se till argumentationen är det pathos som gör sig mest gällande. Det handlar om att väcka känslor och det är inte heller sällan som man pratar om pathos fylld musik. Sett till musikalisk stil är det hela melodiöst, modernt och medryckande. Den instrumentala sättningen är bl.a. trummor, gitarr, bas och piano, och blir i relation till den mer traditionella orgelmusiken en tydlig stilmarkör.

7.1.2. Gudstjänstmoment 2 – Välkommen!

Gudstjänstens andra moment har jag valt att kalla ”Välkommen!”. Det består av att en s.k. mötesledare går fram till estraden¹⁸ och hälsar alla besökare välkomna. Mötesledaren presenterar sig själv samt predikanten och uttalar tidigt gudstjänstens tema, som också är den överordnade tesen – *Jesus är verklig frälsare*. Eftersom syftet med gudstjänsten därmed tidigt blir uttryckt får man se den kommande argumentation som

¹⁷ Komponerad av Stuart Townend och Keith Getty, arr: Tomas Hellsten.

¹⁸ Ofta brukar man inom kristendomen försöka att undvika att tala i termer om *esträd* och *scen* i kyrkan eftersom det antyder att det skulle röra sig om en föreställning, något som man vill framhålla att det inte är (se kap. 3). Problemet är att andra tänkbara ord som *altare* eller *kor* är att inte riktig betecknar vad det faktiskt handlar om. Att jag använder ordet *esträd* beror på att det ändå ger en hyfsad, om än inte helt korrekt, föreställning om vad det handlar om.

rättfram, dvs. dess huvudsyfte är inte dolt för åhörarna. Den retoriska termen för en sådan inledning är *principum*.

Sett till innehåll och struktur består välkomsttalet av tre delar. Den första består just av välkomnande, presentation och av uttalandet av tesen. Det andra består av en längre berättande del, inom retoriken kallad *narratio*, i vilket mötesledaren talar om olika slags möten. Han utgår ifrån sig själv och talar om hur han själv uppskattar de ”goda samtalen”.

Jag vet inte hur ni är men jag är lite barnsligt förtjust i dom där goda samtalen som man har med goda vänner. Det handlar om... förstås om relationer; hur går det för dom där? Skulle inte det vara någonting för den? Är det några barn på gång där än? Ni vet, lite sånt. Man vill liksom uppdatera sig lite grann.

Sedan berättar han om ett specifikt tillfälle då han skulle träffa några vänner på ”after work” en fredag eftermiddag/kväll och hur svårt det sedan var att samtala mitt i allt stöj och stim.

Och det är så mycket folk som står på varandra, nästan, och sådan oerhört stark ljudvolym så man kan inte höra ett enda dugg. Så där har man liksom peppat sig själv inför de här goda samtalen och så står man där och så blir samtalen i stil med det här, och det här är faktiskt ett citat från en av mina vänner: ”Och hur är läget med Emil nu för tiden då?” För det är liksom det enda man kan få fram. Och man... Visst var det en trevlig eftermiddag där och så och... oliverna var fantastiskt goda. Men det var ändå så att man gick därifrån med lite sådär: ”tråkigt att vi liksom inte mötte varandra på riktigt”. Ytliga samtal, ytliga möten.

Mötesledaren ger alltså detta som ett exempel på det ytliga samtalet för att sedan sätta det i relation till vad han kallar det ”djupa samtalet” och det djupa, livsavgörande mötet. Slutligen kommer den tredje delen där mötesledaren ytterligare kort presenterar syftet med precis denna gudstjänst, vilket är att utgöra just ett sådant djupt möte.

När vi har planerat den här gudstjänsten så har vi inte tänkt att det skall bli en sådan här ”after work-gudstjänst”. Liksom: ”hallå! Hur är läget Emil?”. Och jag hoppas att ni förlåter oss för det men det finns tillräckligt med den typen av arenor och platser. Utan vi har mer försökt att skapa en gudstjänst som kanske kan bli någon slags mötesplats där viktiga frågor kan ställas, där liv på något sätt kan beröras och kanske

liv också på något sätt kan förvandlas. Och ni är varmt välkomna till den här mötesplatsen!

När det gäller *elocutio* är det påtagligt hur mötesledaren lägger sig på en ganska vardaglig stilnivå. Inte minst använder han många ord och uttryck som i sammanhanget kan upplevas som lättsamma, t.ex. lite sådär, hur är läget?, after work, och oliverna var fantastiskt goda. Ser man till *inventio* så talar han om sin egen förkärlek för samtal och i sitt *narratio* berättar han om bl.a. ett krogbesök. Detta får i relation till svensk frikyrklig tradition¹⁹ ses som en anpassning till ett mer vardagligt och i viss mån mer sekulariserat förhållningssätt.

Mötesledaren använder sig även av många mer talspråkliga ord och uttryck som bl.a. artonsnåret, förstås, liksom och tråkigt (med ett för göteborgskan typiskt öppet ö-ljud). Just dialekten och uttalet är också i sammanhanget intressant. Mötesledaren talar en utjämnad Göteborgsdialekt²⁰ som troligtvis i detta sammanhang skapar både en avspändhet och trygghet hos gudstjänstbesökaren. Detta dels då dialekten signalerar vardaglighet, framförallt då det faktiskt handlar om göteborgska i Göteborg, men även dels då göteborgskan i sig ofta upplevs som förtroendeingivande (Se t.ex. Radovani 2000:98–101).

Ett annat ord vars uttal är speciellt intressant i sammanhanget är namnet Jesus. På svenska är det mest brukligt att man uttalar namnet med grav accent.²¹ Inom kyrkan kan man dock ibland även höra det med akut accent. Givetvis kan detta bero på talarens dialekt (exempelvis om denne talar skånska eller finlandssvenska), men ofta handlar det även om en stilistisk anpassning. Bland annat har Wallgren Hemlin har funnit att präster inom Svenska kyrkan varierar uttalet av Jesus efter ett tydligt

¹⁹ Ett exempel på vad jag menar med svensk frikyrklig tradition är bl.a. frikyrkans förhållande till alkohol. Frikyrkligheten i Sverige uppstod under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, ungefär samtidigt nykterhetsrörelsen växte fram. De båda rörelserna såg varandras förtjänster och samarbetade. Detta har bland annat lett till ett ofta starkt motstånd mot all form av konsumtion av alkohol inom frikyrkan. Exempelvis förrättas, med få undantag, nattvarden med alkoholfritt vin.

²⁰ För mer om dialekter och definitioner av dessa se t.ex. Andersson 1985 sid. 60–69.

²¹ I Svenskan förekommer två s.k. musikaliska accenter, akut och grav. Dessa kan dessutom vara betydelseskiljande. De båda accenttyperna kan exemplifieras med orden *Polen* [akut accent] och *pålen* [grav accent].

mönster, och att man faktiskt utifrån en predikants uttal av Jesus, med stor säkerhet, kan avgöra dennes kön, ålder och kyrkliga inriktning (Wallgren Hemlin 1998:50). Wallgren Hemlin menar dessutom att ett akut uttal av Jesus i en predikosituation hör samman med talarens ethos (1998:50), framförallt om den akuta varianten kombineras och stå i relation till den grava. Orsaken är att ett akut uttal av Jesus ofta kan ses som att det poängterar och stärker såväl auktoriteten, digniteten som vördnadsvärdheten hos Jesu person. Min egen uppfattning är,²² förutom det föregående, att det akuta uttalet av Jesus dessutom är vanligare inom den svenska frikyrkorörelsen. Emellanåt så vanlig att det rent utav kan ses som ett stilbrott att inte uttala namnet med grav accent. Framförallt är det min uppfattning att andelen akuta uttal av namnet Jesus är sammankopplat med hur pass karismatisk (se 6.2.1.) en rörelse är. Det är helt enkelt mer troligt att man får höra akuta uttalet av namnet Jesus i en pingstkyrka än i en missionskyrka.

Den officiella hållningen i Saronkyrkan är som sagt att man är en karismatisk kyrka (se 6.2.1.). Min upplevelse av församlingen är dock att man utåt sätt är något återhållsam vad gäller mer klassiskt andliga uttryck som exempelvis tungotal. Under de gudstjänster som studerades för denna uppsats var de mer tydligt utlevda karismatiska uttryck i det närmaste helt obefintliga. Anledningen till detta är i att man ofta är medveten om att sådana uttryck kan upplevas som märkliga för ovana kyrkobesökare. Att de därmed tonas ner bör ses som ett led i målet att få besökare att känna sig välkomna och naturliga. Och som sagt är då även språket, och inte minst just uttalet av namnet Jesus, ett led i denna anpassning.

Det här gudstjänstmomentet handlar alltså, precis som i det första momentet, om att få gudstjänstbesökaren att känna sig trygg och bekväm i situationen, dvs. *delectare*. Men i motsats till det första momentet är det inte så mycket *pathos* utan främst *ethos* som är gällande. Att det främst är *ethos* beror på att det mesta utgår från mötesledaren som person. Han presenterar temat för gudstjänsten, dess syfte (tesen) genom att beskriva sig själv, sina intressen och sin erfarenhet. För att det därmed skall verka övertygande krävs det att gudstjänstbesökaren finner honom trovärdig som person.

²² Förutom Wallgren Hemlin har jag inte funnit något annat skrivet om fenomenet och har därmed endast mig själv och min omgivning att utgå ifrån.

7.1.3. Gudstjänstmoment 3 – Gemensam sång – I Kristus själv²³

Det tredje momentet som jag har kallat ”Gemensam sång – I Kristus själv” är en lovsång. Tidigare nämndes (7.1) att sången under våren 2004 fungerade som något av en signaturmelodi gudstjänstserien. Musiken är även här melodiös och medryckande. Själva sångtexten är projicerad på en duk längst fram i kyrkan, något som genomgående sker vid alla gemensamma sånger. Jag lägger därför i analysen större vikt vid textinnehållet i de gemensamma sångerna än vid solosångerna där besökarna inte får läsa någon text. Min uppfattning är att texten får en större innebörd om man lyssnar, läser och sjunger den samtidigt än om man endast lyssnar.

Sången består av fyra verser. I dessa berättas om den kristna synen på vem Jesus var och vad han gjorde.

Vers 1:

I Kristus själv jag funnit liv. Han är mitt ljus, min kraft min sång.
 En säker grund att bygga på när vind och storm jag möta få.
 En kärlek stor, en frid så djup när rädsla flyr och kamp tar slut.
 Min tröstare, mitt liv, mitt allt. Här i hans kärlek trygg jag står.

Den första versen talar i oerhört positiva ordalag om vars och ens egen relation till Jesus. Det sägs att Jesus är ens ljus, ens kraft, en säker grund att bygga på och ens allt osv. Sett till argumentationen är den första versen mycket tydlig i sitt syfte, det handlar främst om att stärka *ethos* hos Jesus person. Men i versen finns det även spår av både *logos* och *pathos*. Exempelvis kan versraden ”Han är mitt ljus, min kraft min sång” ses som ett uttryck för en känsla, precis som den sista radens tal om att stå trygg i hans kärlek. Att vi sedan skall möta ”vind och storm” och att det då är bra att ha en säker grund att stå på bör ses som ett logiskt argument.

Vers 2:

I Kristus själv, han som blev man, fullkomligt Gud i hjälplöst barn.
 Den kärleksgåva han oss gav möttes av människors hån och hat.
 I offret som tillräckligt var blev vägen öppen till vår far.
 Ty varje synd tog han på sig. Här i hans död jag funnit liv.

²³ Text och musik: Stuart Townend och Keith Getty, sv. text. Åsa och Sara Burge.
 Arr: Tomas Hellsten

I den andra versen beskrivs (narratio) Jesu liv, eller snarare dess symboliska innebörd. Det beskrivs hur Gud blev människa i Sonen och hur detta ses som en kärleksgåva, samt hur Jesus genom att dö öppnade vägen för oss människor till Gud.

Vers 3:

I graven djup han lades ner, människors ljus av mörker dräpt.
Men från sin grav han restes upp och över döden seger vann.
När han nu står i segerdräkt lever jag fri från syndens grepp.
För jag är hans och han är min köpt med hans dyra offerblod.

Den tredje versen beskriver Jesus liv efter döden och att vi genom hans död blir fria från synd, dvs. konsekvensen av hans liv och död.

Vers 4:

När Kristi kraft i mig jag ser finns ingen skuld och rädsla mer.
Min framtid är i tryggt förvar hans kraft är ny för varje dag.
Och ondskans makt och människor kan aldrig ta mig från hans famn. Tills jag blir kallad hem till Gud. Här i hans kraft jag lever nu.

Den fjärde och sista versen beskriver sedan livet med vetskapen om det som Jesus gjort för alla människor. Versen blir därmed en sorts återknytning till den första. Sammantaget kan sägas att sången försöker förmedla hela den kristna synen på Jesus som Kristus, samt funktionen i hans liv, död och uppståndelse. Det handlar alltså om att delge det som man anser vara fakta, således handlar det även om *docere*. Det är dock i sammanhanget väsentligt att ställa sig frågan om gudstjänstbesökarens förkunskaper i kristen tro (se sid. 19 not 12). Jesus funktion är som de flesta vet oerhört central i kristendomen, men den är också komplicerad. Det är därför rimligt att anta att en gudstjänstbesökare som tror på och känner sig insatt i frågan inte kommer att lära sig så mycket av sången. Istället är det nog rimligare att anta att den redan troende besökaren kommer att beröras mer känslomässigt, eftersom sången mest blir en sorts bekännelse av den kristna övertygelsen. Men för den som på motsvarande sätt inte är insatt kan sången knappast antas lära ut något, åtminstone inte logiskt. Den blir således ur ett undervisande syfte inte särskilt relevant. Det handlar då stället snarare om att genom sången skapa trygghet och behaga lyssnarna, således primärt av *delectare*. Sett till argumentationen är det som sagt mycket *ethos* som gäller, men via musiken kan man dessutom tala om känsla, dvs. *pathos*.

När det gäller språklig stilmnivå är den i sångtexten faktiskt anmärkningsvärt hög, åtminstone på det lexikala planet. Texten innehåller t.ex. ord som *Kristus* i stället för *Jesus* samt ord som *funnit*, *hån*, *offret*, *synd*, *dräpt*, *segerdräkt*, *offerblod* och den latinska genitivformen *Kristi*. Funktionen av detta stilmässigt höga språk kan dock antas ligga som en kontrast gentemot det föregående stilmässigt vardagliga välkommandet. Det är tänkbart att gudstjänstbesökaren även kan finna trygghet i en stil som uppfattas som typisk för genren gudstjänst.

7.1.4. Gudstjänstmoment 4 – Film

Detta moment utgörs av en åtta minuter lång film projicerad på duk längst fram i kyrkan. Filmen består av klipp från ett arrangerat samtal där fyra personer, två kvinnor och två män, berättar om hur de själva kom till tro på Jesus. Personerna har jag i transkriberingen valt att kalla P1 (man), P2 (kvinna), P3 (man) och P4 (kvinna). Samtalet leddes av en moderator person som jag benämner M.

Filmen inleds med att P1 berättar om sin insikt om att Guds existens inte var beroende av hans tro.

P1 Poängen är ju att, alltså Guds existens är inte beroende av min tro. Så antingen finns han eller så finns han inte, det har ingenting med vad jag tror att göra.

M Nej.

P1 Så jag liksom kom fram till att det är ju faktiskt bättre att Tro på Gud...

M Det är en bra...

P1 ... även om han inte finns alltså. Man får troligtvis ett ganska behagligt liv och så blir man blåst på konfekten som inte fanns så att säga, men so what?

Övriga Skratt

M Det är en lite matematisk modell...

P1 Ja, lite grann...

P1 menar alltså att det är bättre att välja att tro på Gud än att inte göra det eftersom man inte har något att förlora på det. Resonemanget är i sammanhanget intressant eftersom det faktiskt bygger på logiska sakargument och därigenom faller inom ramen för logos. Att det är anmärkningsvärt beror på att all övrig argumentation i filmen är varianter av i stort sett alla andra argument förutom just logos.

P1 fortsätter sin historia med att beskriva hur han kom till tro under en bilfärd mellan Ljungskile och Stora Höga. P1:s historia blir ett exempel på att det inte behöver vara så märkvärdigt att komma till tro. Han beskriver en vardaglig situation och att det till största delen var ett aktivt beslut. P1 får så att säga stå som exempel för hur det ”går till” och om historien blir övertygande eller inte är främst beroende av hur trovärdig P1 framstår som person och i vilken mån gudstjänstbesökarna kan relatera till honom. Det hela får således ses som en form av logos- och ethosargumentation.

Efter P1 är det P2:s tur att berätta om sin motsvarande upplevelse. Precis som i fallet med P1:s historia är trovärdigheten beroende på hur man uppfattar P2 som person. Det handlar således återigen om *ethos*. Men P2 lägger dessutom mer vikt vid känslan av att komma till tro. Hon beskriver bland annat sitt eget förhållande till andra människor som redan var kristna. Jag menar därför att det även handlar om *pathos-argumentation*. På samma sätt förhåller det sig med de berättelser som P3 och P4 ger. Förmågan att övertyga är avhängig det förtroende och den trovärdighet som de kan inge gudstjänstbesökarna. I övrigt är deras argumentering i stort sett uteslutande känslorienterad.

Om man ser till de retoriska plikter som filmen uppfyller bör först *docere* nämnas, eftersom det handlar om att förmedla hur något faktiskt går till, slutligen kommer *movere* eftersom filmen via sin *pathosargumentation* tydligt riktar sig till gudstjänstbesökarnas känslor och vill bringa dem till handling.

7.1.5. Gudstjänstmoment 5 – Sång – Det vackraste²⁴

Det femte momentet i gudstjänsten är en solosång, dvs. gudstjänstbesökarna sjunger inte med och det visas inte heller någon sångtext. Musiken är lugn, närmast meditativ. Den kan därmed eventuellt ha funktionen av att skapa utrymme för reflektion över det tidigare filmklippet. Ackompanjemanget är främst piano och texten sjungs av en kvinnlig solist. Påtagligt hos henne är (förutom att hon sjunger mycket vackert och därmed är behaglig att lyssna på) en tydlig artikulation.

²⁴ Text och musik: Liza Hedström Lindberg.

Sångtexten förmedlar en persons starka tilltro och tacksamhet inför Jesus Kristus.²⁵

Sett till de retoriska plikterna är det främst *delectare* som bör nämnas. Det handlar om att behaga gudstjänstbesökarna. Men i andra hand, dels genom den eventuella funktionen av reflektionsmoment och dels genom sångtexten, bör momentets funktion även ses som *movere*. Eftersom det mest handlar om känsla sker annars den primära argumentationen genom *pathos*.

7.1.6. Gudstjänstmoment 6 – Predikan

Predikan är som nämnts (se 3.1.) den del av gudstjänsten som i störst utsträckning undersökts i retoriskt avseende. Predikan i materialet inleds med att predikanten berättar om en intervju som han har sett med Henning Mankell. I intervjun beskrev Mankell hur han en gång per år stannar upp och ställer sig tre frågor: *Var kommer jag ifrån?*, *Var är jag?* samt *Vart är jag på väg?* Predikanten kallar detta för att positionsbestämma sig. Vidare ger han ännu en förklaring och presentation av vad konceptet ”60-minuter gudstjänst” innebär, och han nämner att temat för dagen, Jesus verklig frälsare, är ett ämne som just lämpar sig för en sorts positionsbestämning. Predikanten talar också om att gudstjänstbesökarna i slutet av gudstjänsten skall göra en sorts konkret positionsbestämning.

Den här predikan kommer alltså att landa i någon sorts positionsbestämning där jag skall be oss alla att liksom sätta ner foten: här är jag i mitt liv, här kommer jag ifrån, här är jag och här vill jag vara på väg. Vi kommer sluta här i. Väldigt handfast.

Han fortsätter sedan med att ge gudstjänstbesökarna fyra positioneringar att ställning till. Den första är att säga: ”Jag är inte kristen och inte heller intresserad av det”; den andra: ”Jag är intresserad men inte mogen för något slags beslut”; den tredje: ”Jag fattar ett beslut om att tro på Jesus Kristus just nu” och den fjärde och sista: ”Jag tror redan på Jesus Kristus”.

²⁵ Sammansättningen *Jesus Kristus* syftar på att Jesus var Messias och Guds son. När man därigenom säger *Jesus Kristus* kan detta ses som att man indirekt uttrycker att man tror att Jesus är Messias, det i relation till att endast säga *Jesus* som då i större utsträckning syftar till den historiske Jesus.

Därefter fortsätter han med att hävda att huruvida Jesus är verklig frälsare eller inte egentligen är samma fråga som hur det går till att komma till tro. Här väljer han att läsa en bibeltext från Lukasevangeliet, kap. 15:11–24.

En man hade två söner. Den yngste sade till fadern: ”Far, ge mig den del av förmögenheten som skall bli min.” Då skiftade fadern sin egendom mellan dem. Några dagar senare hade den yngste sonen sålt allt han ägde och gav sig i väg till ett främmande land, och där slösade han bort sin förmögenhet på ett liv i utsävningar. När han hade gjort av med allt blev det svår hungersnöd i landet, och han började lida nöd. Han gick och tog tjänst hos en välbärgad man i det landet, och denne skickade ut honom på sina ägor för att vakta svin. Han hade gärna velat äta sig mätt på fröskidorna som svinen åt, men ingen lät honom få något. Då kom han till besinning och tänkte: ”Hur många daglönare hos min far har inte mat i överflöd, och här svälter jag ihjäl. Jag ger mig av hem till min far och säger till honom: Far, jag har syndat mot himlen och mot dig. Jag är inte längre värd att kallas din son. Låt mig få gå som en av dina daglönare.” Och han gav sig av hem till sin far. Redan på långt håll fick fadern syn på honom. Han fylldes av medlidande och sprang emot honom och omfamnade och kysste honom. Sonen sade: ”Far, jag har syndat mot himlen och mot dig, jag är inte längre värd att kallas din son.” Men fadern sade till sina tjänare: ”Skynda er att ta fram min finaste dräkt och klä honom i den, och sätt en ring på hans hand och skor på hans fötter. Och hämta gödkalven och slakta den, så skall vi äta och hålla fest. Min son var död och lever igen, han var förlorad och är återfunnen.” Och festen började.

Efter att ha läst liknelsen ställer han frågan vad poängen med berättelsen är. Enligt predikanten själv är det den återfunna gemenskapen. Han menar att Fadern i liknelsen är en bild för Gud och sonen en bild för oss människor. Liknelsen avslöjar, enligt predikanten, dessutom hur sonen går tillväga för att komma till denna gemenskap. Det första väsentliga som händer är att sonen stannar upp och reflekterar över sitt liv, dvs. positionsbestämmer sig. Sedan tar han ett beslut om att vända hem och predikanten poängterar att det i beslutet inte framgår någon självklar övertygelse om att fadern kommer att ta emot honom, eller om ens fadern finns kvar. Men sonen väljer ändå att gå hem. Kontentan är att det handlar om ett beslut, inte om en absolut övertygelse. I relation till gudstjänstens fjärde moment, filmen, får denna slutsats ytterligare

trovärdighet. Ur ett retoriskt perspektiv får avsnittet således ses som *docere*.

Efter detta gör predikanten ett till synes tematiskt hopp och börjar tala om en kommande biofilm, *The Passion of the Christ*. Filmen handlar om Jesus sista dygn, om hans lidande och korsdöd. Vid tillfället för gudstjänsten var denna film omtalad i medierna där det främst framhölls hur rå och brutal den var. Predikanten berättar att han redan har sett filmen och att även han upplevde den som oerhört våldsam.

Jag sitter på biografen och tänker likadant. Det här är bara för rått. Det här är bara för våldsam. Det här är bara för mycket lidande. Det är hela tiden ett piskrapp för mycket. Han ramlar alltid en gång för mycket. Han lider alltid ett snäpp för mycket. Och det värsta piskrappet går alltid i slow motion så att man verkligen skall förstå hur rått, rått, rått hans lidande var. Jag går därifrån och så undrar jag: Varför allt detta lidande? Varför allt detta närmast omänskliga lidande som slutar med korsdöden?

Han fortsätter därefter sedan med att berätta hur han ställde sig frågan om denna beskrivning av korsfästelsen verkligen var korrekt, och hur han själv gick till historieböckerna och fann att det faktiskt var just så rått.

Och så reflekterar jag igen: Varför allt detta lidande om det nu var en sann realistisk skildring? Så tänker jag att det hör ihop just med detta, att han kommer oss till mötes där vi är. Alltså oavsett vad vårt liv har blivit, oavsett vad det har blivit, kanske av lidande, oavsett vad det har blivit av ensamhet, oavsett vad vårt liv har blivit så finns det en identifikation med Jesus Kristus.

Svaret på frågan är alltså, enligt predikanten, att Gud genom Jesus har lidigt så oerhört att han därigenom har fått erfarenhet av allt tänkbart mänskligt lidande. Därpå knyter han ihop tanken om Guds lidande genom Jesus med tanken om att Gud likt fadern i berättelsen kommer oss springande till mötes. Han menar att tack vare att Gud genom lidandet har varit överallt där vi känslomässigt kan befinna oss kan Gud också nå oss där vi är. Vi behöver inte flytta på oss, det räcker att vi tar ett beslut. Återigen handlar det alltså om sakargument, dvs. logos, men främst om ethos i meningen av att sakframställningen bygger på Bibeln och på predikanten själv.

Själva argumentationen kan förenklat illustreras enligt följande:

- A Enligt Jesu liknelse vill Gud komma oss till mötes
(ethos, logos)
- B Genom Jesu lidande på korset kan Gud komma oss tillmötes
(ethos, logos)

Detta även i bakgrund till filmen:

- C Enligt människorna från filmen så har Gud kommit dem till mötes (ethos)

Slutsats: Jesus *är* verklig frälsare.

Slutsatsen leder dessutom vidare till ännu en slutsats: Om Jesus är verklig frälsare är han endast detta om man själv tar beslutet att tro och följa honom. Därför väljer predikanten också att aktualisera den positionsbestämning som han inledningsvis talade om. Frågan blir vart man positionera sig i förhållande till Jesus som verklig frälsare. I detta skede delas det till gudstjänstbesökarna ut pennor och papperslappar på vilka de fyra olika alternativen står, och besökarna ombedes att under den kommande musiken sätta ett kryss vid det alternativ som passar dem bäst. Predikanten ställer fram en urna framme vid estraden och uppmanar besökarna att lägga sina lappar i den. Därefter blir han tyst och musiken börjar.

Vad gäller predikantens *actio* och *elocutio* är dennes utåt sett både lugn och välartikulerad (han talar precis som mötesledaren med en utjämnad göteborgska) dessutom lyckas han med konststycket att inte låta allt för mästrande och dömande, vilket med tanke på ämnet kan vara svårt att undvika. Han talar dessutom fritt utan manus med en förhållandevis hög stilnivå, bland annat i den mening att den syntaktiska strukturen är förhållandevis skriftspråklig.

Alltså, tron är någonting som man hela tiden är på väg i, någonting dynamiskt, föränderligt, någonting levande. Tron är en väg, en process.

I utdraget ovan är de två meningarna synnerligen välkonstruerade. Den första består av ett tretal med en iögonfallande välbalanserad metrik. Den andra meningen får i relation till den första en sammanfattande funktion som dessutom passar väl in i den metriska harmonin. De två

meningarna är bara ett många av många tecken på att predikanten rimligtvis vid ett tidigare stadium suttit och noggrant formulerat åtminstone delar av sin predikan.

Något som också kännetecknar predikans språkliga struktur är den frekventa variationen mellan långa meningar,²⁶ upprepningar och preciseringar.

Poängen med berättelsen det är festen, gemenskapen, den personliga gemenskapen med Gud. Det är berättelsens poäng.

Och sedan kommer nästa fot och den sätter man ner precis här, precis på tröskeln mellan tron, mellan vägen till tron och vägen i tron. Precis här.

Ordet synd är nära besläktat med i det svenska språket ordet sund, alltså i meningen Öresund. Inte sunt utan det som skiljer Danmark och Sverige åt. Den sortens sund.

Det finns alltså en återkommande grammatisk struktur som tyder på att predikanten åtminstone vid ett tidigt stadium av *memoria* utgått från ett skrivet manus. Ser vi till de tre föregående citaten är de dessutom goda exempel på flera klassiska stilistiska troper som bl.a. hopning och rim.

När det gäller den lexikala nivån kännetecknas den av en ganska vardaglig, om än korrekt stilnivå. Några illustrerande exempel är: *lämpar sig*, *handfast*, *benämning*, *kommunicera* och *utläsa*. Dessa är alla ord som inte är vanliga i vardagligt tal men som ändå är enkla att förstå. Man får betänka att målgruppen är 20- till 30-åriga storstadsmänniskor, som inte sällan har någon form av akademisk utbildning. Vid några tillfällen lättas också språket upp av typiskt talspråkliga uttryck som *liksom*, *Ja, men, så* och *alltså* som meningsinledare.

Predikanten gör vidare inte heller någon anmärkningsvärd anpassning av religiös terminologi. Istället använder han obehindrat ord som *Kristus*, *bön* och *korsdramat*. Det enda ord som han ger utrymme för förklaring är ordet synd som han förklarar genom liknelsen med det svenska ordet sund. När det gäller uttalet av *Jesus* så väljer predikanten att genomgående uttala namnet med grav accent. Faktum är att det grava uttalet blir ännu mer påtagligt när namnet uttals i kombinationen Jesus

²⁶ Det kan diskuteras huruvida man verkligen kan uttala sig om meningar när man talar om talspråk, se t.ex. Ong 1990 sid. 22–28 eller Lindström 2002 sid. 52–55. I sammanhanget anser jag det ändå relevant att göra det.

Kristus. Anledning är troligtvis att stilmässigt tona ner det annars mer högtidliga och det uttrycket.

7.1.7. Gudstjänstmoment 7 – Instrumental musik

Precis som i fallet med det första gudstjänstmomentet är det svårt att hävda något annat argument än *pathos* när det gäller ett instrumentalt musikstycke. Men vad som här skiljer från det första momentet är att musiken nu sker i en direkt relation till den föregående predikan. Själva musiken är lugn. De dominerande instrumenten är piano och trumpet.

Den tid musiken spelas är det tänkt att gudstjänstbesökarna skall ta ett beslut, markera detta på en lapp och sedan resa på sig och gå fram och lägga lappen i en urna. Det handlar därmed om att accentuera och eventuellt påverka ett handlande. Således handlar det främst om *movere* och i andra hand *delectare*.

7.1.8. Gudstjänstmoment 8 – Gemensam Sång – Kom med din härlighet²⁷

Det åttonde gudstjänstmomentet kan även ses som en fortsättning på föregående moment. Det är en gemensam lovsång och texten projiceras precis som vid tidigare tillfällen på en duk längst fram i kyrkan. Texten är till största delen uppbyggd av de repetitiva fraserna ”Vi vill se dig” och ”Vi vill äga ditt liv”.

Kom med din härlighet över ditt folk. Vi vill se dig. Vi vill se dig.
Kom med din härlighet över ditt folk. Vi vill se dig. Vi vill se dig.

Vi vill äga det liv du lovat. Vi vill äga ditt liv.
Vi vill återvinna den värdhet vi förlorat. Vi vill äga ditt liv. Vi vill äga ditt liv.

Kom med din härlighet över ditt folk. Vi vill se dig. Vi vill se dig.
Kom med din härlighet över ditt folk. Vi vill se dig. Vi vill se dig.

Vi vill äga det liv du lovat. Vi vill äga ditt liv.
Vi vill återvinna den värdighet vi förlorat. Vi vill äga ditt liv. Vi vill äga ditt liv.

²⁷ Text och musik: Tomas Hellsten.

Det finns inte mycket som kan ses som sakliga argument i texten. Därför bör argumentation, i likhet med det föregående instrumentala stycket, främst klassas som *pathos*. Eftersom gudstjänstbesökarna fortfarande håller på att fylla i och lämna sina lappar bedöms också plikterna som främst *movere* och därefter *delectare*.

Det är också intressant att se till det i sången frekvent använda ordet vi. Vilka syftar det till egentligen? Eftersom det är en lovsång som kan sjungas av alla kan man tolka det såsom att det är en möjlighet för gudstjänstbesökarna att själva uttrycka sin (ev. nyupptäckta) vilja att se Gud. Men eftersom gudstjänstbesökarna dessutom är upptagna med att läsa och fylla i lapparna är det främst sångare från estraden som sjunger varpå ordet vi kan tolkas som deras utsaga, varpå det blir ett ethos-argument, dvs. om att man har ett gott förtroende för sångarna.

7.1.9. Gudstjänstmoment 9 – Bön

Efter musiken kommer det som vanligtvis är avslutningen på predikan, nämligen bönen. De föregående musikaliska inslagen kan därför ses som moment vilka kanske främst bryter av predikan som sedan i och med bönen få fortsätta och avslutas. Det är således också predikanten som leder bönen. Han inleder med att berätta vad han skall be för/om och hur detta skall gå till. Jag tolkar detta som *delectare* eftersom det precis som med de inledande momenten handlar om att göra gudstjänstbesökaren trygg och bekväm i situationen. Argumenterar gör han genom sin egen person, dvs. *ethos*. En intressant aspekt av bönen är dess tempus. Inledningen är i presens.

Herre Jesus Kristus, tack för alla människor i detta rum. Du känner alla vårans livsväg. Du vet precis vart vi kommer ifrån och vart vi nu står.

Sedan går predikanten över till futurum preteritum²⁸.

²⁸ Konstruktionen *skulle* + *infinitiv* benämns enligt *Svenska akademins språklära* (2003:145–146) som *futurum preteritum*. Denna benämning kan dock vara något missvisande eftersom det inte med nödvändighet måste röra sig om något framtida. Det kan exempelvis istället vara frågan om att främst förmildra ett uttalande, dvs. ett s.k. *modest yttrande*. Om detta se vidare Thorell 1977:131.

Jag skulle vilja be om kärlek in i varje liv, precis där det befinner sig.
 Jag skulle vilja be om din närvaro, som att det på något sätt kändes och märktes att du inte är långt ifrån någon enda av oss.

Bönen avslutas därefter i perfekt.

Tack att du har hört varje uppriktig bön. Tack att du har sett varje längtan och viljeyttring i dom här stegen och i om här lapparna. Och tack för att du möter varje sådan längtan, att du redan på håll ser och springer emot och villkorslöst tar emot och accepterar.

Det hela är anmärkningsvärt eftersom den avslutande tempusformen talar om dåtid, dvs. det som redan har hänt. I och med att predikanten växlar till perfekt säger han därmed implicit att något faktiskt har hänt. Ur en retorisk aspekt är detta också intressant eftersom predikanten dessutom tackar Jesus för vad han redan har gjort. På så sätt stärker han sitt eget resonemang genom Jesu *ethos*. För en ovan gudstjänstbesökare bör detta ses som ett *ethosargument* då styrkan i argumentet blir beroende av dels hur denne ställer sig till Jesus, dels dennes förtroende för predikanten. Men å andra sidan kan också argumentationen uppfattas i linje med *kristet logos* (se 6.3.1.), vilket det också kan antas göra ur predikantens perspektiv. Eftersom predikanten uppmanar dem som vill att läsa med i bönen, underförstått för att lära sig att be, handlar det om ett pedagogiskt syfte, dvs. *docere*. Men det är nog främst relevant att tala om *movere* eftersom bönen också kan antas beröra gudstjänstbesökarna och kanske än mer övertyga dem om att Jesus är verklig frälsare. I relation till föregående musik får man dessutom se bönen som en möjlighet att sätta ord på de känslor som eventuellt har väckts hos gudstjänstbesökaren. Vidare uppfylls de moverande delarna framförallt av predikantens innerlighet, varvid argumentationen främst bör ses som pathos .

7.1.10. Gudstjänstmoment 10 – Sång – My redeemer²⁹

Det tionde gudstjänstmomentet är, precis som det femte, en solosång. Musiken är som tidigare lugn och behaglig. Funktionen liknar också det femte momentets, dvs. att ge utrymme för eventuell reflektion över det föregående momentet, i detta fall predikan.

²⁹ Text och musik: Matthew Ward

Sett till de retoriska plikterna är det främst *movere* som bör nämnas. Eftersom gudstjänstbesökaren i predikan har getts en slutsats att ta ställning till handlar det här främst om att påverka dem i ställningstagandet. I andra hand anser jag att det även handlar om *delectare*, förutsatt att man vänder sig till en ovan gudstjänstbesökare. Om denne redan har tagit sitt beslut om att tro på och följa Jesus handlar det alltså inte så mycket om att påverka, utan snarare om att behaga. Eftersom texten inte projiceras och dessutom är på engelska tolkar jag argumentationen i likhet med det första och det femte moment, dvs. som *pathos*. Vad gäller språket väljer jag att inte nämnvärt kommentera det, dels eftersom det som sagt rör sig om en solosång där texten inte är synlig för gudstjänstbesökarna, dels eftersom det rör sig om en engelsk text.³⁰

7.1.11. Gudstjänstmoment 11 – Avslutning och välsignelse

Efter musiken ställer sig åter predikanten framme vid estraden. Han berättar att gudstjänsten nu är slut men att det inte innebär att man måste gå. Om man i stället vill dröja kvar och kanske tända ett ljus eller be så får man gärna göra det. Predikanten fortsätter sedan med att göra reklam för kyrkans fik som ligger en trappa ner och säger att det där serveras våfflor eftersom det är nära till våffeldagen. Sedan ber han alla att ställa sig upp för att ta emot Herrens välsignelse, som han därefter läser. Allt avslutas med ett ”amen” och så är det slut.

Det mest påtagliga i avslutningen är Herrens välsignelse som troligtvis uppfattas som både vacker och berörande. Dessutom läser predikanten bönen med stor inlevelse, varigenom jag främst att ser avslutningen uppfyller *movere*, men även *docere* genom den instruktiva inledningen. Argumentationen byggs främst upp av predikantens känsla i framförandet och hans egen person dvs. genom *pathos* och *ethos*.

³⁰ Visserligen är det troligt att de flesta av gudstjänstbesökarna är kunniga i engelska men det är likväl inte deras modersmål varigenom den retoriska innebörden rimligtvis minskar.

7.2. Resultatet från lapparna

I slutet predikan delades det som tidigare nämnts ut lappar till besökarna där de ombads att markera ett av följande alternativ:

1. Jag tror inte på Jesus Kristus.
2. Jag är intresserad men inte mogen för ett beslut.
3. Jag beslutar mig nu för att tro på Jesus Kristus
4. och för att leva med honom.
5. Jag tror på Jesus Kristus och lever med honom.

Därpå ombads besökarna att även gå fram och lägga sin lapp i en urna längst fram i kyrkan. Totalt fick man in 86 lappar. Det är tänkbart att några personer inte lämnade in sina lappar, men min uppfattning är att de i så fall var få. Resultat var följande :

- 2 personer angav att de inte trodde på Jesus Kristus
- 4 personer angav att de var intresserade men inte mogna för ett beslut
- 4 personer beslutade sig då, dvs. under gudstjänsten, för att då tro på Jesus Kristus och att leva med honom.
- 76 personer angav att de redan trodde på Jesus Kristus och levde sina liv med honom.

Förutsatt att de som trodde på Jesus även var vana gudstjänstbesökare så utgjorde följaktligen den tänkta målgruppen en väldigt liten del av den faktiska. Men som tidigare nämnts är den väsentliga målgruppen i en analys av talaren alltid den föreställda målgruppen. Det är dock intressant att notera att så pass många redan kristna uppenbarligen uppskattar den för ovana kyrkobesökare anpassade gudstjänsten.

8. Slutsats

Utgångspunkten för denna undersökning var att en gudstjänst kan ses som en retorisk enhet. Syftet med uppsatsen var dels att pröva en modell för retorisk analys av denna enhet, dels att genom denna analys svara på frågorna Vad försöker man med gudstjänsten övertyga om? Samt vilka medel, dvs. *hur* försöker man övertyga?

Den första slutsatsen är att modellen fungerade förhållandevis bra. Även den första frågan var förhållandevis enkel att svara på. Vad man försöker övertyga om att Jesus är verklig frälsare. I denna tes finns det dock många underliggande dimensioner. Först och främst kommer givetvis den del där gudstjänsten vill påverka gudstjänstbesökaren att söka Gud.

Argumentationen kan förenklat illustreras enligt följande modell:

Tes: *Jesus är verklig frälsare*

Arg. Personer i filmen vittnar om det, sångtexter berättade om det och predikanten talar om det.

Önskvärd slutsats: *Jag som gudstjänstbesökare tror att Jesus är verklig frälsare*

Vilket ger ytterligare en **slutsats/tes:** Man bör söka Gud

Arg. Det är först i beslutet om att söka Gud som Jesus blir verklig frälsare.

Önskvärd slutsats: *Som gudstjänstbesökare inser att jag bör söka Gud*

I framförallt predikan framhålls det också hur detta, att söka Gud, är ett personligt beslut, och det är detta beslut som man vill påverka besökarna att ta.

Den andra frågan krävde en djupare analys. Genom min modell kunde jag dock visa hur gudstjänsten kan sägas vara uppbyggd av

delecterande, moverande och/eller docerande avsnitt som i sin tur var uppbyggda av *ethos-*, *logos-* och/eller *pathosargument*.

Strukturen på argumentation illustreras med följande modell. Gudstjänstmomenten följer i kronologisk ordning och underordnade men påtagliga plikter är satta inom parentes.

1	Instrumental musik
<i>delectare</i> (och <i>movere</i>)	genom <i>pathos</i>
2	Välkommen!
<i>delectare</i>	genom <i>ethos</i> och <i>logos</i>
3	Gemensam sång – I Kristus själ
<i>delectare</i> (och <i>docere</i>)	genom <i>ethos</i> och
4	Film
<i>docere</i>	genom <i>ethos</i> och <i>logos</i>
5	Sång – Det vackraste
<i>delectare</i> och <i>movere</i>	genom <i>pathos</i>
6	Predikan
<i>docere</i>	genom <i>ethos</i> , <i>logos</i> och <i>pathos</i>
7	Instrumental musik
<i>movere</i> (och <i>delectare</i>)	genom <i>pathos</i>
8	Gemensam Sång – Kom med din härlighet
<i>movere</i> (och <i>delectare</i>)	genom <i>pathos</i>
9	Bön
<i>movere</i> , <i>docere</i> och <i>delectare</i>	genom <i>pathos</i> och <i>ethos</i>
10	Sång – My redeemer
<i>movere</i> och <i>delectare</i>	genom <i>pathos</i>
11	Avslutning och välsignelse
<i>movere</i> och <i>docere</i>	genom <i>pathos</i> och <i>ethos</i>

Som ovanstående modell visar följde alltså argumentationen ett tydligt mönster där gudstjänstens första del dominerades av *delecterande* avsnitt, mitten av *docerande* och slutet av *moverande*. Det är slående hur väl strukturen av plikterna sammanfaller med den klassiska retorikens rekommenderade ideal för disposition, med en inledande del där man inledningsvis skulle ställa sig in hos lyssnarna (*delectare*) vartefter man kunde tala om hur saker och ting förelåg (*docere*) och slutligen avsluta känslösamt stormande (*movere*). Argumentationsstrukturen kan därför ses som synnerligen retorisk.

9. Reflektion och diskussion

Enligt undersökningsresultatet kan alltså en gudstjänst ses som en retorisk enhet med syftet att övertyga. I den gudstjänst jag undersökte var också argumentationen tydligt retorisk, främst i meningen att hela gudstjänsten sett till retorikens s.k. tre plikter var strukturerad enligt den rekommenderade dispositionen för ett väl utformat tal. Det hela framstod nästan för bra, så bra att det är relevant att spekulera över varför.

Anledningen till att resultat blev så iögonfallande beror rimligtvis på att retoriken är allmänmännisklig. Med det menas att vi alla tänker och kommunicerar retoriskt. Som tidigare nämndes (kap. 2) upptäcktes retoriken på 400-talet f.Kr. Det är viktigt att poängtera att den *upptäcktes*, och inte *uppfanns*. Vad man gjorde var att lyfta fram och medvetandegöra en hos alla människor underliggande kunskap. När således en grupp engagerade människor, som i fallet med gudstjänsten, i sann retorisk anda sätter sig ner, enade om något som de vill övertyga om (*tes*), och sedan försöker finna argument (*inventio*) som de därefter sorterar ut och försöker placera i rätt ordning (*dispositio*) och formulera på ett lämpligt sätt (*elocutio*), vartefter de repeterar (*memoria*) och slutligen framför (*actio*) helheten, är det inte så konstigt att det resulterar i en, enligt den klassiska retoriken, god disposition.

I sammanhanget, och som bakgrund till uppsatsen, är det även relevant att se till vilka det är som generellt utformar gudstjänster. I det här fallet var det en gudstjänstgrupp som låg bakom. Det vanligaste är annars att en präst eller pastor står för upplägget. I Sverige bedrivs det idag yrkesutbildningar på högskolenivå för präster vid pastoralinstituten i Lund och Uppsala, och för pastorer vid de tre teologiska högskolorna i Stockholm, Örebro och Uppsala. I dessa utbildningar ingår det studier i homiletik. Men även om homiletiken ursprungligen var en del av retoriken studeras den först och främst som ett fristående ämne där det retoriska ursprunget inta alltid lyfts fram. Istället handlar studier i homiletik i Sverige idag främst om *texttolkning*, *hermeneutik* och *kommunikation*. Studier i klassisk retorik ges visserligen, men vanligtvis endast som korta valbara kurser.

I artikeln *Något om retorikens möjligheter* i predikoarbetet reflekterar Eva Abragi över sin prästutbildning från Uppsala (2005:17).

Efter närmare tio år församlingstjänst insåg jag att mina predikningar hade blivit ganska förutsägbara. [...] Hade man väl formulerat denna dom över sig själv måste det till åtgärder.

Min väg gick via fördjupade teologiska studier, diverse andra, kortare kurser och ytterligare ett antal lästa böcker. Visst var det roligt att läsa, men det förbättrade inte mina predikningar i tillräcklig utsträckning. Innehållet i kurserna gav inte det jag saknade – handfasta redskap. Kurser i retorik gjorde det däremot.

Det retoriska studiet var alltså i Abragis utbildning bristfällig. I den citerade artikeln framhåller hon hur det just var studiet av triaden *delectare, docere* och *movere* som hjälpte henne att bli en bättre predikant.

Den i denna undersökning aktuella predikanten, Joakim Hagerius, avslöjar något om sin syn på både sin homiletiska utbildning och på retorik i en artikel med titeln *Predikans angelägenhet – Eftertankar om den homiletiska utbildningen* där han skriver (2005:28):

För handen på hjärtat i detta »finhomiletiska rum«, nog är det så att en predikant som hittar sin röst, som talar med hög angelägenhetsgrad, blir förlåten mycket bristfällig både retorisk och exegetisk finess?

I citatet kan skönjas en syn på retoriken som ligger nära den som följde i bl.a. romantikens spår, den att retorik består av tomma ord. Enligt Hagerius är det angelägenhetsgraden hos en predikant som främst gör att man lyssnar till denne. Han exemplifierar med Martin Luther Kings klassiska *I have a dream*-tal och menar att det först är när King lyfter blicken från sitt manus som man som mottagare verkligen fångas. Jag håller med, men med invändningen att jag inte anser att retoriken där tar slut. Retorik behöver inte vara något inövat, ofta är den det, men retorik är också en konst, en teknik som kan läras så att man kan den. King kunde den. Under sin skoltid studerade King talekonsten och vann flera utmärkelser som god talare och debattör (Johannesson 1998:133). Retorik fungerar i likhet med andra konster bäst när man lärt in den så väl att man inte längre behöver tänka för att utföra den. Enligt min mening lämnade därmed inte King retoriken när han kände sig manad att överge sitt manus. Tvärtom var det retoriken som möjliggjorde det. Återigen – retoriken är något allmänmänskligt och när en talare

uttrycker sig med hög angelägenhetsgrad är det med pathos , oavsett om det är inövat eller inte. Denna senare syn verkar dock inte råda på de teologiska högskolorna.

Det är således relevant att även inom homiletiken och liturgin framhålla retorikens funktion, möjlighet och sanna väsen. Det är även relevant att efterfråga ökad retorisk och språkvetenskaplig forskning på området. Idag består Svenska kyrkan av ungefär 2500 församlingar och frikyrkorörelsen av ytterligare ca 1500. Med ett årligt genomsnitt på ungefär 70 gudstjänster gör det totalt bortåt 280 000 per år. Skulle man räkna med gudstjänstbesökare skulle det handla om tiotals miljoner. Med tanke på detta är forskningen inom området minst sagt skral. När det gäller just språklig-retorisk forskning av svensk frikyrklig retorik finns det ingen gjord över huvud taget, vilket som sagt faktiskt är rent skrämmande, inte minst när vi under de senaste åren fått bevittna vilken enorm påverkan starka frikyrkliga ledare kan ha på människor och hur detta i värsta fall kan få katastrofala konsekvenser.

Avslutningsvis är det, även om det inte låg i syftet med uppsatsen, också intressant att ställa frågan huruvida gudstjänsten lyckades övertyga. Sett till resultatet från lapparna visade det att man inte riktigt nådde ut till den tänkta målgruppen, det vill säga om man förutsätter att besökarna utgjorde en för gudstjänstseriens övriga gudstjänster representativ besöksbild. Resultatet visar att 76 av 86 personer redan innan gudstjänsten trodde på Jesus Kristus. Detta kan å ena sidan ses som ett misslyckande, men å andra sidan visar resultatet också att tio personer kom som innan inte trodde på Jesus Kristus, dvs. 8,6% av besökarna var inte kristna. Och av dessa var det endast två som gjorde ett negativt ställningstagande, medan fyra faktisk beslutade sig (eller åtminstone påstod att de gjorde det) för att tro på Jesus Kristus, dvs. 40% av dem som innan inte trodde på Jesus Kristus kom till tro under gudstjänsten. Något som knappast kan ses som ett negativt utslag. Retoriken gav resultat.

Litteratur

- Abragi, Eva 2005. Något om retorikens möjligheter i predikoarbetet
I: Tro 5 liv. Nr. 3–4, årgång 64. Sid. 16–19.
- Andersson, Lars-Gunnar 1985. Fult språk. Stockholm: Carlsson
Bokförlag
- Aristoteles, On Rhetoric [ca 335 f.Kr] 1991. Övers. Kennedy, George.
New York and Oxford: Oxford University Press
- Bibeln. Enligt Bibelkommissionens översättning (GT-99, NT-81). 2000.
Örebro: Libris
- Bolander, Sören 2001. Helig teater – om liturgin som drama I: Tro och
Tanke – liturgi och drama. Sid. 119-139
- Brilioth, Yngve [1945] 1962. Predikans historia. Olaus Petri-
föreläsningar hållna vid Uppsala universitet (29 februari – 16 mars
1944). 2:a uppl. Lund: Gleerups förlag
- Buttrick, David 1988. Homiletic – Moves and Structures. Philadelphia:
Fortress Press
- Bjørge, Tore 2000. Retorisk analyse som kritisk virksomhet I: Rhetorica
Scandinavia nr. 15. Sid. 49–60.
- Cassirer, Peter 1996. Stilistikens plats i nordistiken. MISS-serien nr. 15.
Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet
- Cassirer, Peter 1997. Huvudlinjer i retorikens historia. Lund:
Studentlitteratur
- Cassirer, Peter 1999. Att urvattna Holocaust I: Retorikmagasinet nr. 4,
årgång 1. Sid. 26–30.
- Cassirer, Peter 2001. Objektivitet, en fråga om referensram? I:
Rhetorica
Scandinavia nr. 17. Sid. 61–66.
- Cassirer, Peter 2003. Stil, stilistik & stilanalys. Stockholm: Natur och
kultur
- Eldebo, Runar 1995. Konsten att predika. Stockholm: Verbum.
- Eldebo, Runar 2005. Det homiletiska rummet. Mötet mellan predikant
och lyssnare. Örebro: Libris
- Forslund, Eskil 1993. The word of God in Ethiopian tongues.
Rhetorical features in the Ethiopian Evangelical Church Mekane
Yesus. (Studia Missionalia Upsaliensia LVIII.) Uppsala Universitet:
the Swedish Institute for Missionary Research.
- Grane, Leif 1994. Vision och verklighet – En bok om Martin Luther.
Övers. Margareta Brandby-Cöster. Skellefteå: Artos
- Hagerius, Joakim 2005. Predikans angelägenhet – Eftertankar om den

- homiletiska utbildningen I: Tro & liv Nr. 3–4, årg. 64. Sid. 28-30
- Hammar, Karl-Gustav 1985. Det som hörs – ett predikoteoretiskt perspektiv. Älvsjö: Verbum
- Hammar, Karl-Gustav 2000. Ecce homo – efter tvåtusen år. Arcus och Lund och Stockholm: Verbum
- Hammar, Karl-Gustav 2003. Lita på Guds kärlek I: Svenska Dagbladet. Nr. 19.
- Håkansson, Ragnar (red.) 2006. Åtta röster om musik och teologi. Stockholm: Verbum.
- Ingebrand, Sven (red.) 1973. Att predika idag. (Prästesmötesavhandling för Lindköpings stift). Lund: Håkan Ohlssons.
- Jarl Kerzar, Asta Helena 1999. Gammalt och nytt i predikospråket – Språklig-stilistisk analys av predikan i Svenska kyrkans radio- och TV-sända högmässor 1938-1984. Institutionen för nordiska språk Vid Uppsala universitet.
- Johannesson, Kurt 2003. Retorik eller konsten att övertyga. Stockholm: Nordstedts förlag
- Jungman, Josef A [1959] 1980. The Early Liturgy – To the Time of Gregory the Great. Övers. Brunner, Francis A. Indiana: University of Notre Dame Press
- Jungman, Josef A; Mauritsson, Maxim 1981. Kyrkans liturgi – kortfattad förklaring mot dess historiska bakgrund. Stockholm: Katolska teologiföreningen.
- Karlberg, Maria; Mral, Brigitte 1998. Heder och påverkan. Stockholm: Natur och kultur
- Kennedy, George 1984. New Testament interpretation through rhetorical criticism. Chapel Hill and London: The university of North Carolina Press
- Kennedy, George 1994. A New History of Classical Rhetoric. New Jersey: Princeton University Press
- Kennedy, George 1999. Classical rhetoric & Its Christian and Secular Tradition – From Ancient to Modern Times. Chapel Hill and London: The university of North Carolina Press
- Larsson, Rune 2002. Gudstjänsten som pedagogisk process. I: Tro & Tanke – Forskning om gudstjänst. Sid. 40-53.
- Liljestrand, Birger 1993. Språk i text – Handbok i stilistik. Lund: Studentlitteratur
- Lindström, Fredrik 2002. Världens dåligaste språk – Tankar om språket och människan i dag. Stockholm: Albert Bonniers förlag/Månpocket
- Martling, Carl Henrik 1992. Svensk liturgihistoria. Stockholm:

Verbum.

- Rydstedt, Rudolf. Retorik. Lund: Studentlitteratur
- Sundqvist, Bernice. 2005. En predikan – nio berättelser. En studie i predikoperception. I: Tro & liv. Nr. 3–4, årg. 64. Sid. 24–27.
- Selander, Sven-Åke 2003. Förord I: Liturgi och språk. Årsbok för svenska gudstjänstliv Nr. 78
- Selander, Sven-Åke 2002. Kyrkomusik och gudstjänstliv. I: Tro & Tanke – Forskning om gudstjänst. Sid. 54-69.
- Svenska akademiens språklära (red. Hultman, Tor G.) 2003.
- Radovani, Jasmina Bolfek 2000. Attityder till svenska dialekter – en sociodialektologisk undersökning bland vuxna svenskar. Solid nr. 13. Enheten för sociolingvistik vid institutionen för Nordiska språk vid Uppsala universitet.
- Teleman, Ulf & Wieselgren, Anne-Marie 1970. ABC i stilistik. Lund: Liber
- Thorell, Olof 1982. Svensk grammatik. Stockholm: Esselte Studium
- Wallgren Hemlin, Barbro 1997. Att övertyga från predikstolen. Nora: Nya Doxa
- Wallgren Hemlin, Barbro 1998. Akuta Jesus och annan predikoprosodi I: Språk & stil – tidskrift för svensk språkforskning. Skrift nr. 3. Sid. 49–64. Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet..
- Wallgren Hemlin, Barbro; Berg, Sture 1998. Prästerligt ethos i text och ton – En undersökning om psalm och predikan I: Form, innehåll, effekt. Retoriska och stilistiska studier tillägnade Peter Cassirer. Göteborg

Elektronisk källa

60-minuter gudstjänstdefinition [www]. Hämtat från
<<http://saron.dyndns.org/60min.php>> den 2005-06-17

Appendix

Instrumental musik – I Kristus själv

Välkommen

Då är ni varmt välkomna hit, denna söndag kväll, till 60-minuter gudstjänst. Jag heter (Emil Mattsson) och tillsammans med mina vänner skall vi alla sjunga så småningom och vi skall spela lite grann för er. Under kvällen kommer (Joakim Hagerius) att tala. Joakim är en av den här kyrkans pastorer. Och temat för hela gudstjänsten är Jesus verklig frälsare. Ni är varmt välkomna!

Det finns många slags möten i livet. I fredags så... så skulle jag träffa lite gamla vänner. Vi umgås inte så där jättemycket nu förtiden utan vi hade liksom bestämt att vi träffas vid artonsnåret. Och ni vet hur det är när man skall träffa riktigt gamla goda vänner sådär. Man går och peppar sig själv lite, man hoppas att timmarna skall gå snabbt på jobbet, man... Jag vet inte hur ni är men jag är lite barnsligt förtjust i dom där goda samtalen som man har med goda vänner. Det handlar om... förstås om relationer; hur går det för dom där? Skulle inte det vara någonting för den? Är det några barn på gång där än? Ni vet, lite sånt. Man vill liksom uppdatera sig lite grann. Och sen är jag också barnsligt förtjust i politik. Prata politik det är det roligaste som finns, nästan. Och livet i största allmänhet sådär. Och ni vet, ni kanske känner igen känslan när man går och väntar på det här mötet som skall ske. Och vi skulle träffas 18.00 på... på en sån här "after work", på en av stans största krogar. Dock redan i garderoben så insåg jag att det inte bara vi som har tänkt den här tanken just den här fredag eftermiddag. Det var lönehelg, förstås, och det är så mycket folk att man står så här. Och det är sådan här gratisbuffé med mat som man... Vi står förstås nära den här gratisbuffén. Och det är så mycket folk som står på varandra, nästan, och sådan oerhört stark ljudvolym så man kan inte höra ett enda dugg. Så där har man liksom peppat sig själv inför de här goda samtalen och så står man där och så blir samtalen i stil med det här, och det här är faktiskt ett citat från en av mina vänner: "Och hur är läget med Emil nu för tiden då?" För det är liksom det enda man kan få fram. Och man... Visst var det en trevlig eftermiddag där och så och... oliverna var fantastiskt goda. Men det var ändå så att man gick därifrån med lite

sådär: ”tråkigt att vi liksom inte mötte varandra på riktigt”. Ytliga samtal, ytliga möten. Å andra sidan möten som är sådär livsavgörande som vissa möten kan vara. Man kan sitta på en, en... föreläsning kanske och man får upp ögonen för hur man... för någonting som man inte har förstått innan och man blir alldeles: ”tänk att jag inte har förstått det här på de här åren jag, under de här åren jag har levt”. Livsavgörande möten. Det kan vara man går på teater eller att man hör en predikan eller att man lyssnar på musik, eller nått sådant. Möten som på något sätt får en slags livsavgörande betydelse. Ytliga möten och möten med livsavgörande... betydelse.

När vi har planerat den här gudstjänsten så har vi inte tänkt att det skall bli en sådan här ”after work-gudstjänst”. Liksom: ”hallå! Hur är läget Emil?”. Och jag hoppas att ni förlåter oss för det men det finns tillräckligt med den typen av arenor och platser. Utan vi har mer försökt att skapa en gudstjänst som kanske kan bli någon slags mötesplats där viktiga frågor kan ställas, där liv på något sätt kan beröras och kanske liv också på något sätt kan förvandlas. Och ni är varmt välkomna till den här mötesplatsen! Nu skall vi sjunga tillsammans och texten kommer ni se där så småningom.

Gemensam sång – I Kristus själv

I Kristus själv jag funnit liv. Han är mitt ljus, min kraft min sång. En säker grund att bygga på när vind och storm jag möta få. En kärlek stor, en frid så djup när rädsla flyr och kamp tar slut. Min tröstare, mitt liv, mitt allt. Här i hans kärlek trygg jag står.

I Kristus själv, han som blev man, fullkomligt Gud i hjälplöst barn. Den kärleksgåva han oss gav möttes av människors hån och hat. I offret som tillräckligt var blev vägen öppen till vår far. Ty varje synd tog han på sig. Här i hans död jag funnit liv.

I graven djup han lades ner, människors ljus av mörker dräpt. Men från sin grav han restes upp och över döden seger vann. När han nu står i segerdräkt lever jag fri från syndens grepp. För jag är hans och han är min köpt med hans dyra offerblod.

När Kristi kraft i mig jag ser finns ingen skuld och rädsla mer. Min framtid är i tryggt förvar hans kraft är ny för varje dag. Och ondskans

makt och människor kan aldrig ta mig från hans famn. Tills jag blir kallad hem till Gud. Här i hans kraft jag lever nu.

Film

M = Moderator, **P** = Person

Alla Sorl.

P1 Poängen är ju att, alltså Guds existens är inte beroende av min tro. Så antingen finns han eller så finns han inte, det har ingenting med vad jag tror att göra.

M Nej.

P1 Så jag liksom kom fram till att det är ju faktiskt bättre att tro på Gud...

M Det är en bra...

P1 ... även om han inte finns alltså. Man får troligtvis ett ganska behagligt liv och så blir man blåst på konfekten som inte fanns så att säga, men so what?

Övriga Skratt

M Det är en lite matematisk modell...

P1 Ja, lite grann... Så började det på något sätt. Och, och jag bara insåg att jag borde kanske ta emot Jesus på vägen men jag visste inte hur det gick till.

M Nej.

P1 Och så körde jag bilen hem. Jag hade lånat min brors gamle Opel Kadett.

M Mhm.

P1 Jag sitter och håller i ratten och på vägen där, strax mellan, utanför Ljungskile, mellan Ljungskile och Stora höga, då ber jag Jesus komma in i mitt liv. Jag sitter helt ensam i bilen. Ingen dramatik, inga häftiga upplevelser eller någonting. Jesus jag klarar inte det här ensam.

Övriga Mm

P1 Under dom årens som kom så var det att jag kände till Jesus.

M Mm.

P1 Jag, liksom, uppfattade mig själv som troende och jag var troende men jag byggde ingen relation med Jesus. Det tog ganska lång tid innan jag började göra det.

M Mm.

Kort tystnad, klipp.

- P2** När jag blev tjugo då hamnade jag på ett läger igen.
- M** Mmm.
- P2** Ehh... Och då fick jag se några som det lyste om.
- M** Mm.
- P2** Och jag blev fruktansvärt... ehh... avundsjuk.
- M** Mhm.
- P2** Så tänkte jag så här, antingen så vill jag ha det eller så åker jag härifrån. Jag kan inte se det. Det, det lyste om dom.
- M** Så det var egentligen inte vad någon så utan det var mer...
- P2** Nej, Faktisk!
- M** Mm...
- P2** Nja, jag såg de stod och sjöng.
- M** Ja.
- P2** Och jag såg att de hade något som inte jag hade. Och då bestämde jag mig för att okej, nu skall jag ge Jesus en chans, jag skall ge mitt liv till honom. Sen när jag reste mig och gick därifrån så var det som om det exploderade inom mig.
- M** Ahh, vad bra (svagt)
- P2** Typ... En sån, jag blev så glad! Och då tänkte jag så här: det här skall jag aldrig lämna och det är faktiskt tjugosex år sedan.
- M** Mhm.
- P2** Tjugosexår sedan... huh! ...ja...

Kort tystnad, klipp.

- P3** Det var väl också faktiskt på ett läger när jag var sådär runt en femton år som jag första gången... ehh... förnimmde eller erfor en, en... att, att jag fick en kontakt med, med Gud. Jag insåg att det fanns en Gud och, ehh... och att Jesus, ehh... ville ha en relation med mig. Att, att jag ville liksom ha en personlig relation till Gud. Att det liksom inte bara är någonting man gör, man går till kyrkan, man träffas på en tonårssamling och har roligt liksom. Det var inte det som var att vara kristen.
- M** Mhm.
- P3** Utan att vara kristen var att ha en relation till Gud.

Kort tystnad, klipp.

P4 Ehh, och jag tyckte det var så jobbigt att jag inte kände någonting. Jag visste ju, och folk pratade om att de fick andliga upplevelser och det banka och exploderade som du sa och det var varmt och allt möjligt. Och jag tyckte, jag kände ju ingenting jag är ju bara ett skal som tror att det kanske finns en Gud. Är man kristen då? Det låter ju så, så galet att man kan vara kristen på dom grunderna, jag vill ju också känna det där då. Och ju mer jag har vuxit nu så känner jag att det är ju verkligen inte dom upplevelserna som skall bära mig utan det är att jag fått en visshet i att det finns någon som har älskat mig alltid och som älskar mig idag. Ehh, och jag får älska honom tillbaka och det är min, mitt enda uppdrag. Eller vad man skall säga? Och det är, tycker jag är fantastiskt: att jag som känner mig så skitig och dum och kan göra så knäppa saker kan få vara verkligen något stort i Guds ögon.

M Mm.

Snabbt klipp.

P3 Jag tycker det är, ehh, gött om man kan ha en liten stund tillsammans med Jesus varje dag när man ber. Man behöver söka kraft inför något eller man känner oro inför något. Ehh... då tycker jag det kan vara väldigt bra att påminna sig om varför, vem är jag? vad finns jag till för och sätta det perspektivet att vad spelar det för roll om det här inte går bra? Jag vet att jag är älskad av Gud ändå.

M Just det.

Snabbt klipp.

M Varför? Alltså... Vad är det som gör att du håller dig kvar egentligen?

P2 Jag kan tycka att dels så jobbar jag med människor och om det här skulle vara en tro som inte höll för alla sorters människor.

M Mm.

P2 Så skulle jag ha väldigt svårt att ehh... alltså det måste stämma med, med hela livet på något sätt? Om det skulle vara en tro som förtryckte.

M Mm.

- P2** Men det är verkligen, jag har fått se många under, ja faktiskt flera under åren som har fått möta honom och det är alltid upprättande.
- M** Mm.
- P2** Det är alltid... det gör alltid människor gott.
- M** Mm.
- P2** Och det gör att jag är jätte... Jag tycker det här är... jag är stolt över min tro.
- M** Mm.

Snabbt klipp.

- P3** Jag längtar ju efter tillfällen att få, att få dela det här. Men det är ju nästan så att man... hoppas att folk skall vara provocativa och ifrågasätta mig och min tro för att få möjlighet att få dela med sig av den.
- M** Mm.
- P3** Det tycker jag är fantastiskt roligt. Och ehh... och det visar ju också att, att den bär ju också liksom. Jag har, liksom, inte stött på någon som har fått mig att, liksom, överge den av några logiska argument eller...
- M** Mm.
- P3** Ehh... diskussionsmässiga skäl eller så, utan den bär.
- P2** Mmm...

Snabbt klipp.

- M** Men om man känner att man, man lever ett bra liv och man, man ehh... (jag) menar... Gud tycker säkert om mig och jag ehh... Vad är det som gör skillnad egentligen? Att verkligen ta ett beslut?
- P4** Ehh... aah, jag tror att främst gör det skillnad, tänker jag för mig själv, för att antingen kan jag ha det på avstånd, ehh... och se det och det kan vara bra att ha där och eller så kan det bli något som ligger här och då blir det verkligen levande för mig. Och då är det verkligen något som bär upp mig när det är svårt och som jag kan glädjas med när det är, alltså som när det är extra bra som när det är bra.

Snabbt klipp.

- M** Livet tillsammans med Jesus är inte bara ett beslut. Alltså...
- P1** Nej, det är inte ett beslut. Ja, det är ju ett beslut. Jag tror man måstet ta beslut. Jag tror det är viktigt det där att man tar det där beslutet: nu tar jag steget.
- M** Men det är inte bara ett...
- P1** Men efter det steget så tar du mängder med nya beslut. Att komma närmare Jesus på något sätt.
- M** Men hur skall man våga egentligen? Alltså...
- P4** Det kan man be om också tror jag
- P2** Ja, precis, precis.
- P4** Att man ber om mod liksom. Att Gud gör så att jag vågar lämna över mig själv, ehh...
- P2** Och just det här också att många, eller jag, jag har pratat med kompisar som säger: "jag kan inte tro".
- M** Mm.
- P2** Att man till och med kan få be om det.
- P4** Ja, absolut!
- P2** Då får du ge mig tro på dig, alltså.
- M** Mm. Så det räcker alltså med att man vill?
- P2** Ja.
- P4** Ja.
- P2** Och att man vågar uttrycka det.
- P4** Ja, precis.
- M** Mmm. Mm.. Så du menar alla de här andra saker som andra kan tänka liksom, typiskt kristna drag så som att man är glad och man är... säger bara bra grejer, det är inte bara en, det är inte bara en...
- P4** Men vi är ju samma skrot och korn allihop.
- M** Mm... okej.
- P4** Vilket vi är kristna eller inte. Det är ingen skilln... alltså: i grunder är vi människor. Alla är vi människor och antingen om vi tar emot honom så får vi del av honom.
- M** Mm.
- P4** Och det som jag pratar om hopp och...
- M** Ja, just det.
- P4** och mod kan han ju också... jag menar det som... ja, vackra... eller betydelsefullt för mig. Ehh... Och det får jag del av. Och det, alla är vi ju i samma läge.
- M** Ja, just det.

- P4** Vi är ju inte ett dugg bättre. Alltså, vi har ingenting att... Det är han som är bättre...
- M** Ja.
- P4** i oss, och gör att vi, att vi förhoppningsvis fungerar bättre också.
- M** Mm.

Snabbt klipp.

- P1** Du är här och du lever för att bli älskad av Gud.
- M** Mm.
- P1** Och det är ganska vilsamt att veta att, alltså, om jag klarar av att sitta still och bli älskad av Gud så är det good enough, det räcker. Och det tycker jag är otroligt behagligt att veta, att det är bra liksom.

ÖvrigaMm.

Sång – Det vackraste

När jag möter dig verkar allting vara möjligt. Även om jag inte känner av dig finns du där. Minnet av din närhet ger mig kraft att leva rent och ärligt. Det är svårt men varje dag ger lärdom mer och mer.

Du är det vackraste, det renaste jag vet. Tack för din förlåtelse.

Herre, tack för kärleken du så konkret har visat, det största undret på vår jord.

Allt jag önskar är att lära känna den på djupet så att kärleken i mig blir mer än vackra ord.

Du är det vackraste, det renaste jag vet. Tack för din förlåtelse.

Jesus Kristus, du är grunden för mitt liv, min framtid. Utan dig har livet inget mål.

För bara du ger trygghet som består i evig tid. Du är klippan jag vill bygga på.

Du är det vackraste, det renaste jag vet. Tack för din förlåtelse.

Du är det vackraste, det renaste jag vet. Tack för din förlåtelse.

Predikan

Jag såg en intervju med Henning Mankell för ett tag sedan där han berättade om sitt mångfacetterade liv. Han har hem på olika ställen i världen, han författar, han dramatiserar. Ja, ni känner Henning Mankell något sånär va?

Och så sa han så här: ”Mitt i mitt mångfacetterade liv, av alla dessa olika uttryck så behöver jag en gång per år positionsbestämma mitt eget liv. Därför åker han tillbaka, så han i intervjun, till någon sorts barndoms ö någonstans i någon skärgård i Sverige. Och där sätter han sig i ett antal dagar, bara för att positionsbestämma sig. Och så ställer han tre frågor: Vart kommer jag ifrån? Var är jag nu? Och vart är jag på väg? Och utifrån de här dagarna och den positionsbestämningen så tar han riktning och fart för nästa år. Då återvänder han nästa år igen, och så jobbar han så med positionsbestämning.

Den här våren så har vi i 60-minuter gudstjänst talat om Jesus. Olika aspekter. Hur man kan tänka omkring och läsa om Jesus. Vi har talat om Jesus som vanlig människa, vi har talat om Jesus som väldig Gud och idag om Jesus som verklig frälsare. Och det här är ett ämne där det lämpar sig för någon sorts positionsbestämning. Alltså vart förhåller jag mig till Jesus som verklig frälsare.

Den här predikan kommer alltså att landa i någon sorts positionsbestämning där jag skall be oss alla att liksom sätta ner foten: här är jag i mitt liv, här kommer jag ifrån, här är jag och här vill jag vara på väg. Vi kommer sluta här i. Väldigt handfast.

När den kristna tron, när den första församlingen skulle beskrivas då beskrevs den av folk som dem som hörde till vägens folk, det var benämningen av de första kristna. Och det är en väldigt bra benämning. Alltså, tron är någonting som man hela tiden är på väg i, någonting dynamiskt, föränderligt, någonting levande. Tron är en väg en process. Så är det också med vägen till tron. Det är också en väg, en dynamisk, en process. Den här gudstjänsten den kommer att hamna precis i den skarven mellan vägen till tro och vägen i tron på Jesus Kristus. Alltså precis runt omkring den tröskeln. Det är den här gudstjänstens ärende och rubrik. Jesus verklig frälsare. Och det jag tänker göra mot slutet av predikan det är att be dig positionsbestäm dig. Och jag skall ge dig fyra stycken alternativ längs den här vägen. Vi befinner oss alla på olika platser på den här vägen och vi har full respekt var man än befinner sig, men det är viktigt för sig själv att sätta ner foten och säga: här är jag. Du skall få fyra alternativ så att vi gör det något sånär enkelt och möjligt.

Det första alternativet det är att säga: Jag är inte kristen och inte, om jag skall vara uppriktig, intresserad i detta nu. Den andra punkten där du kan få sätta ner din fot, det är att säga: Jag är intresserad men jag är inte mogen för någon form av personligt beslut i frågan. Och sedan kommer nästa fot och den sätter man ner precis här, precis på tröskeln mellan tron, mellan vägen till tron och vägen i tron. Precis här. Och där kommer det stå på en lapp som du får: jag fattar ett beslut nu, om att tro på Jesus Kristus och leva tillsammans med honom. Här sätter du ner din fot. Eller om du sätter ner din fot här: Jag tror på Jesus Kristus och jag lever mitt liv tillsammans med honom. Ni får frågorna igen, på papper så att ingen glömmer bort dem.

Frågan är alltså: hur kommer man till tro? Hur blir Gud en verklig frälsare som rubriken är? Jag tänker mig att vi skall läsa en bibelberättelse, en liknelse från Jesus, som är på just detta ämnet. Och jag tänker att vi lägger oss riktigt nära källan där vattnet är som renast och jag skall göra så lite utvikningar som möjligt. Vi läser Jesus och så ser vi vad säger om det här området och den här sortens beslut. Det här är från Lukas evangelium, kapitel 15. Och från vers 11 kan man läsa så här:

”En man hade två söner. Den yngste sade till fadern: ’Far, ge mig den del av förmögenheten som skall bli min.’ Då skiftade fadern sin egendom mellan dem. Några dagar senare hade den yngste sonen sålt allt han ägde och gav sig i väg till ett främmande land, och där slösade han bort sin förmögenhet på ett liv i utsvävningar. När han hade gjort av med allt blev det svår hungersnöd i landet, och han började lida nöd. Han gick och tog tjänst hos en välbärgad man i det landet, och denne skickade ut honom på sina ägor för att vakta svin. Han hade gärna velat äta sig mätt på fröskidorna som svinen åt, men ingen lät honom få något. Då kom han till besinning och tänkte: ’Hur många daglönare hos min far har inte mat i överflöd, och här svälter jag ihjäl. Jag ger mig av hem till min far och säger till honom: Far, jag har syndat mot himlen och mot dig. Jag är inte längre värd att kallas din son. Låt mig få gå som en av dina daglönare.’ Och han gav sig av hem till sin far. Redan på långt håll fick fadern syn på honom. Han fylldes av medlidande och sprang emot honom och omfamnade och kysste honom. Sonen sade: ’Far, jag har syndat mot himlen och mot dig, jag är inte längre värd att kallas din son.’ Men fadern sade till sina tjänare: ’Skynda er att ta fram min finaste dräkt och klä honom i den, och sätt en ring på hans hand och skor på hans fötter. Och hämta gödkalven och slakta den, så skall vi äta och

hålla fest. Min son var död och lever igen, han var förlorad och är återfunnen.' Och festen började.”

Det här är en av Jesus klassiska berättelser. Vad är den här berättelsens poäng? Vad är det den vill fånga och kommunicera till oss? Vad är det sonen är med om som livsförvandlar honom? Är poängen med berättelsen att han blir en bättre människa? Han finns någonstans långt bort i ett annat land och omständigheterna är där så att de inte är alldeles lyckade. Så har det blivit och han tänker: Här måste jag ta mig själv i kragen. Och sedan gör han upp någons sorts sjustegsprogram. Detta är vägen till det goda livet. Och sedan anstränger han sig för att få fart på ett gott och bättre liv och bli lite godare. Är det berättelsens poäng? Nej.

Är den här berättelsens poäng att den här mannen byter åsikt och i det förvandlar sitt liv. Han finns någonstans i ett annat land. Hans liv har blivit sådant att han inte är alldeles nöjd med det. Så tänker han: Det finns världen i en kristen tro som skulle kunna hjälpa mig i detta nu. Det finns en moral och en etik. Det finns saker där som skulle kunna få mig på spåret. Och så byter han åsikt i frågan. Är det det som förändrar hans liv? Nej, naturligtvis inte.

Är det en bön om hjälp? En kort akut nödbön om hjälp som är berättelsens poäng? Att den lyssnar Gud på. Han är i ekonomisk kris. Landet är i kris och han är i total kris och sänder en snabb bön. Är det inte poängen med berättelsen?

Alltså poängen med berättelsen den hittar man i festen. Det är dit allting syftar. Poängen med berättelsen det är att de band som var brutna knyts igen. Poängen med berättelsen är att den som vänt ryggen nu är son i huset igen. Poängen med berättelsen det är festen, gemenskapen, den personliga gemenskapen med Gud. Det är berättelsens poäng. Alltså enkelt: Fadern i berättelsen det är Gud som står och väntar och väntar, och längtar och längtar. Och sonen, ja men det är ju vi människorna som i någon mening går hemifrån, hemifrån den väntande och längtande fadern. Och poängen i hela berättelsen, den är så enkel, det är den återfunna gemenskapen. Poängen är inte att pressas in i åsikter och livsmönster. Nej, poängen är den återfunna gemenskapen med Gud, festen. Det är poängen. Och om det är poängen hur kommer man då åt denna sorts gemenskap med Gud, så att den blir just personlig, så att den blir på riktigt, så att det blir en verklig frälsare jag har att göra med?

Här skall vi stanna vid ett par saker som Jesus talar om att sonen gör, som tar honom till festen. Det första han gör det är att han stannar upp. Han stannar upp i sitt liv där han är och sedan reflekterar han över sin egen situation. Det här är viktigt. Det står att han kommer till besinning.

Han reflekterar över det som har blivit hans liv. Han tar alla de frågor som där finns och tar dem på största allvar och följer dem hela vägen. Alltså livets stora frågor... Vad handlar mitt liv om egentligen? Varför är jag här egentligen? Finns det mer än det som just nu omger mitt liv? Eller är det allt? Den sortens frågor. Han stannar upp, tar dem på allvar, blir bottenärlig i frågorna och kommer till besinning. Så läser man. Detta kan också översättas: han kommer till sin egen substans. Är inte det tjusigt? Vad betyder det? Jo, att man blir ett med sina egna behov, sina egna djup, sin egen existens och alla de frågor som finns där när man tillåter sig att stanna upp och ta dem på allvar. Han kommer till besinning. Och det nästa han gör när han befinner sig där det är att han fattar ett beslut om en annan riktning. Man kan inte utläsa av berättelsen att han där när han kommer till besinning plötsligt får en stark tro att han skall gå åt något håll. Nej, tvivlet är starkt på om denna fader över huvud taget finns kvar. Det kanske var längesedan man lämnade den miljön. Tvivlet är säkert ännu större om han faktiskt skall bli mottagen. Men likväl beslutar han sig för att ta sig hemåt. Och detta beslut, denna viljeinriktning är det som sedan kommer att avgöra hela den följande processen och händelseförloppet. Han beslutar sig och börjar söka sig hemåt. Det här är viktigt. Han börjar söka sig hemåt. Den kristna tron, frälsningen om du så vill, det är inget som kommer och överfaller oss och bara plötsligt sitter där som en blixtn från en klar himmel. Nej, han börjar i sitt beslut att söka sig hemåt. Tro är alltid svar på bön. Därför kan Jesus säga: Den som söker han finner. Därför kan han säga: Om någon är törstig så kom till mig och drick. Alltså, tro är alltid svar på bön. Och när sonen börjar söka sig hemåt, han vänder blickarna dit, då händer det märkliga i berättelsen, det verkligt märkliga. Det är att fadern kommer för att möta honom. Eller ordagrant, lyssna här: ”Redan på långt håll fick fadern syn på honom. Han fylldes av medlidande och sprang emot honom” för att omfamna honom och för att kyssa honom. Redan på långt håll. Vad säger det? Jo, det säger oss att Gud, han har kommit för att möta oss. Och det är det som de andra gudstjänsterna tidigare i vår har handlat om. Han kommer genom sonen Jesus Kristus. Han kommer när han ser oss, redan på långt håll bara i det att man har yttrat viljeinriktningen. Då är han där, genom Jesus Kristus. Han springer dit.

Den andra april så kommer det att gå upp en film, The passion of the Christ, det har väl inte undgått någon. Mel Gibsons storfilm som har orsakat så mycket rabalder i media. Jag fick möjligheten att se den filmen för någon vecka sedan. Den handlar om Jesus sista tolv timmar i

hans liv, lidandet, förnedringen och till sist korsdöden. Den här filmen har ju fått kritik att vara så fruktansvärt våldsamt. Vårdspornografi har någon kallat det för. Jag sitter på biografen och tänker likadant. Det här är bara för rått. Det här är bara för våldsamt. Det här är bara för mycket lidande. Det är hela tiden ett piskrapp för mycket. Han ramlar alltid en gång för mycket. Han lider alltid ett snäpp för mycket. Och det värsta piskrappet går alltid i slow motion så att man verkligen skall förstå hur rått, rått, rått hans lidande var. Jag går därifrån och så undrar jag: Varför allt detta lidande? Varför allt detta närmast omänskliga lidande som slutar med korsdöden? Så jag går hem och faktiskt läser på. Jag går och läser på lite bibelforskare, teologer som har skrivit långt innan filmen blev film. Läser på om korsfästelsen. Och läser till min häpnad att det tycks ha varit just så rått. Att skildringen var alldeles trovärdig. Och kritiker som säger att denna detaljerade våldsskildring den finns inte i Nya testamentet, då säger bibelforskarna: Nej den fanns inte i evangelierna därför att det var nog anstötligt att säga att deras gud blev korsfäst. Och alla visste hur våldsamt detta var. Att det fanns inget behov där och då att beskriva alla detaljerna. Men ingen av vi vet. Ingen av vi kan föreställa sig detta lidande som korsdöden var. För vi var inte där. Vi lever inte i en sådan tid.

Och så reflekterar jag igen: Varför allt detta lidande om det nu var en sann realistisk skildring? Så tänker jag att det hör ihop just med detta, att han kommer oss till mötes där vi är. Alltså oavsett vad vårt liv har blivit, oavsett vad det har blivit, kanske av lidande, oavsett vad det har blivit av ensamhet, oavsett vad vårt liv har blivit så finns det en identifikation med Jesus Kristus. Alltså allt av lidande som bara är möjligt, psykiskt och fysiskt, där har han varit. Alltså det finns ingen plats där någon människa, känslomässigt eller fysiskt, skulle kunna befinna sig där han inte är. Redan på håll kommer han, när man bara visar sin vilja, oavsett vart du skulle befinna dig i ditt liv. Det säger lidandets historia. Så mycket människa blev han. Och han blev människa ända till döden, döden på ett kors. Så mycket människa. Och när han talar om döden, det som är det yttersta i våra liv, då säger han: ”Den som tror på mig skall leva om han än dör. Och den som lever och tror på mig skall aldrig någonsin dö”. Detta är hela korsdramats mysterium. För korsdramats mysterium är inte bara identifikationen, det är inte bara lidandet. Det är också uppståndelsen. Det går ju vidare. Och det är en uppståndelse inte tillbaka till det gamla livet som han levde, till den gamla vanliga vardagen. Nej, det är uppståndelsen till ett nytt liv, i en ny gemenskap med Fadern och Anden. Och det är en gemenskap för tid och evighet.

Så då igen frågan: hur kommer man in i detta livet in i den gemenskapen? Om man då följer Jesus berättelse så ser man hur sonen stavar på förlåtelse av synd. Han bekänner sin synd. Det här är ett svårt ord. Det här är ett märkligt ord. Syndordet. Att det alltid skall trassla sig in på något sätt. Och det gör det här och nu. Ordet synd är nära besläktat med i det svenska språket ordet sund, alltså i meningen öresund. Inte sunt utan det som skiljer Danmark och Sverige åt. Den sortens sund. Det som skiljer åt. Det är synd. Och Gud har, detta är korsdramats mysterium, Gud har i Jesus Kristus, i allt det lidande som jag nu har beskrivit tagit sig fram till människan vart människan än är. Alltså tagit sig över det som skiljer, över sundet, hela vägen fram, vart du än befinner dig i ditt liv. Det är lidandet men det stannar inte där. För det finns också en väg tillbaks, en uppståndelse. Och där står vi tillsammans med Jesus och vi har precis vänt oss om på vår sida och det är där vi stavar på förlåtelse. Därför vi har ju del i att det har blivit ett sund mellan oss och Gud. Och vi står där med Jesus, med öppen väg tillbaks, och naturligtvis vill vi be om förlåtelse för det vi orsakat av splittring och av sund och av synd. Och så stavar sonen, han övar sig liksom på att be om förlåtelse. Far jag har syndat mot himlen och mot dig. Jag är inte längre värd att kallas din son. Låt mig få gå som en av dina daglönare. Och när han liksom har övat klart på det här, när han börjat sträcka sig hemåt och när fadern kommer till honom och möter honom där han är då börjar han på sin ramsa: far jag har syndat mot himlen och mot dig. Och så hinner han inte ens tala klart meningen, utan blir avbruten mitt i av någon som bara kommer rusande mot honom och säger: Det är gott, klä upp honom, ge honom ringen, slakta kalven nu är det fest. Han hann inte ens be klart om förlåtelse som han hade övat så på. Kan ni se den fadern som så har väntat och längtat, som så har älskat att när någon bara vänder sig om så finns det ingenting som kan hålla tillbaka den kärleken? Det är så villkorslöst och så absolut och sonen skall under inga omständigheter kunna tveka på denna kärlek. Han får därför ringen som tecknet, han kan alltid titta på den. Denna kärlek... oj! Villkorslöst. Fullständigt. Där allt det som var brutit i ett enda nu blir helat. Och så kan man läsa sista meningen: och så började festen. Punkt. Det här är ju läckert va! Alltså i ett enda nu så knyts de band som var brutna, i ett enda nu. Och vad hade hänt? Jo det som hade hänt det var att sonen stannade upp, reflekterade, kom till sin egen substans, tog frågorna hela vägen, det ledde honom till en ny inriktning, han började söka sig hemåt och bara i detta enda av vilja, att han sökte sig hemåt så kommer fadern genom Jesus Kristus springandes emot honom, omfamnar honom och säger allting i ett enda nu förvandlats. Och så är han del av den

gemenskap som finns hos Gud. Sen står det: Sen börjar festen. Det är inte klart va! Sen börjar festen. Det är ju vägens folk man är del av, sen är man på väg, fortsättningsvis på väg. Festen har bara börjat. Men det är det här steg som förändrar allt, som förändrar allt. Nu skall jag be dig precis som jag sa förut att positionera dig. Du skall få sätta ner din fot någonstans längs den här vägen. Jag är inte kristen och inte särskilt intresserad, jag är intresserad men inte mogen för ett personligt beslut, jag är faktiskt precis här, precis i tröskeln mellan inte tro och tro. Jag skulle vilja öppna min livsdörr, jag skulle vilja uttrycka min längtan, jag skulle vilja söka mig hemåt, jag skulle vilja be om förlåtelse och vara med om hur han kommer till mig. Eller jag tror på Jesus Kristus, jag lever tillsammans med honom och i gemenskapen med Gud.

Du skall få lyssna på lite musik alldeles här och så du skall få en papper och en penna. Där finns de här fyra stegen. Ta den tid som du behöver av tanke och så sätter du ett kryss inför dig själv och inför Gud om du så vill: Här är jag, här är jag i mitt liv. Och sedan när du är vill då kommer du fram och så lägger lappen i den här krukans och så kommer jag i slutet av gudstjänsten att lyfta upp den här och formulera en bön till alla dessa människors olika beslut och olika livssituationer. Jag skulle uppmuntra er till den här rörelsen. Bara lägga dit den som en liten symbolisk handling: Här sätter jag ner min fot, här står jag i mitt liv just nu. Och vi respekterar varje steg vart man än befinner mig på vägen. Och skulle man känna att jag skulle vilja göra en ännu tydligare symbolisk handling om man befinner just omkring det här steget så skulle du när du har lagt din lappa du skulle kunna faktiskt bara gå igenom den här dörren för att känna nu gör jag detta, jag gör det så här tydligt. Det här är lika tydligt som att få en ring på sitt finger som sonen fick. Jag glömmer aldrig ett sådant steg genom en dörr. Det skulle kunna vara en väg om du så vill. Eller om du bara på nytt vill bekräfta: jamen detta är mitt liv, jag vill leva med Jesus Kristus i gemenskap med Gud.

Nu delas lappar ut och papper. Du fyller i den sedan är du välkommen fram att lägga ditt beslut här.

Instrumental musik

Gemensam Sång – Kom med din härlighet

Kom med din härlighet över ditt folk. Vi vill se dig. Vi vill se dig.
Kom med din härlighet över ditt folk. Vi vill se dig. Vi vill se dig.

Vi vill äga det liv du lovat. Vi vill äga ditt liv.
Vi vill återvinna den värdhet vi förlorat. Vi vill äga ditt liv. Vi vill äga ditt liv.

Kom med din härlighet över ditt folk. Vi vill se dig. Vi vill se dig.
Kom med din härlighet över ditt folk. Vi vill se dig. Vi vill se dig.

Vi vill äga det liv du lovat. Vi vill äga ditt liv.
Vi vill återvinna den värdhet vi förlorat. Vi vill äga ditt liv. Vi vill äga ditt liv.

Bön

Nu skulle jag vilja leda oss i en enkel kort bön för alla de här fötter som har satts ner, vart de än har satts ner längs den här vägen. Jag tänker be speciellt några ord kring dig som har satt ner foten precis här i ett beslut. Ett beslut som är avgörande för tid och evighet, så tror vi. Följ med mig i bönen om du vill.

Herre Jesus Kristus, tack för alla människor i detta rum. Du känner alla vårans livsväg. Du vet precis vart vi kommer ifrån och vart vi nu står. Du vet vart vi har satt ner vårans fot. Du vet varför vi har gjort det just nu och just här. Jag skulle vilja be om en kraft in i varje livssituation. Jag skulle vilja be om kärlek in i varje liv, precis där det befinner sig. Jag skulle vilja be om din närvaro, som att det på något sätt kändes och märktes att du inte är långt ifrån någon enda av oss. Och att det är din kärlek som omringar och genomsyrar detta universum och våra liv. Så vill jag be för dom av våra vänner som i den här rörelsen har satt ner sin fot i ett beslut om att öppna sin livdörr, att bestämma sig för att tro på dig Jesus Kristus, för att leva i gemenskap med dig. Tack att du har hört varje uppriktig bön. Tack att du har sett varje längtan och viljeyttring i dom här stegen och i om här lapparna. Och tack för att du möter varje sådan längtan, att du redan på håll ser och springer emot och villkorslöst tar emot och accepterar. Tack att en ring är satt på, på deras händer, symboliskt precis som på sonen. Tack att du skall ge dom en visshet om att inget kan skilja dem från din kärlek, ingenting.

Tack Herre Jesus Kristus. Amen

Sång – My redeemer

Here I go again and waiting on the time when I will spend looking to the eyes of my redeemer. Words wont come away and deep inside my silence I can lay.

I find my voice to sing to my redeemer.

And I know upon this earth I cannot find the words that can express the heart of mine.

When will his words of light be spoken to my dark soul through the night? How can I repay my redeemer? And with his wounded hands he held my heart to make me understand.

I never can repay my redeemer.

And I know upon this earth I cannot find the words that can express the heart of mine.

So, here I go again and thinking of the time when I will spend looking to the eyes of my redeemer. My redeemer, my redeemer.

Avslutning och välsignelse

Här är våran gudstjänst slut. Om du vill dröja kvar här i bön och stillhet är du varmt välkommen att göra det. Om du så vill tända ett ljus och uttrycka din bön och längtan på så sätt så gör det. Här finns ett knäfall om man skulle vilja ha några personliga ord av bön i sitt liv så kommer någon som är van att be som gärna gör det. Alltså det finns möjlighet att stanna kvar och uttrycka sig på det här sättet. Här blir lite musik i lokalen. Man kan också gå en trappa ner. Där finns det... Vi är inte så långt ifrån voffeldagen om jag är rätt orienterad i kalendern och därför finns det vofflor om, om allt, om allt stämmer. Så man kan dröja sig kvar där ner också om man så vill. Annars är vår gudstjänst slut. Får jag avsluta med att bara uttala ett par välsignelsens ord över oss alla och så slutar vi så. Får jag be att vi står upp?

Herren välsigne dig och bevare dig. Herren låter sitt ansikte lysa över dig och vare dig nådig. Herren vänder sitt ansikte till dig och ger dig av sin frid. I Fadern och i Sonens och i den Helige Andes namn. Amen.

Tack skall ni ha!